

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**  
**PRÁVNICKÁ FAKULTA - katedra trestního práva**

## **RIGORÓZNÍ PRÁCE**

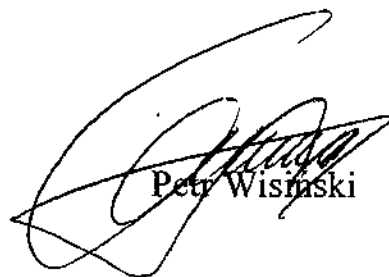
**Hospodářské trestné činy**

**Praha, 2007**

**Petr Wisiński**

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně a vyznačil v ní všechny  
prameny, které jsem v práci použil.

Leden 2007



Petr Wišňánski

## Obsah

	str.
I. Úvod	4 - 9
II. Pojetí hospodářské trestné činnosti	10 - 12
III. Evropská integrace	13 - 16
IV. Vývoj právní úpravy	17 - 24
V. Kriminologické pojetí	25 - 31
VI. Německá právní úprava	32 - 34
VII. Ruská právní úprava	35 - 38
VIII. Platná česká právní úprava	39 - 49
VIII.1. Trestné činy proti hospodářské soustavě	50 - 56
VIII.2. Trestné činy proti hospodářské kázní	57 - 64
VIII.3. Trestné činy proti měně a trestné činy daňové	65 - 73
VIII.4. Trestné činy proti předpisům a nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti autorskému právu, proti právům souvisejícím s právem autorským a proti právům k databázi	75 - 80
IX. Trestní odpovědnost právnických osob	81 - 86
X. Závěr	87 - 90

## Seznam literatury

## I. Úvod

Problematika hospodářské trestné činnosti je stále aktuální. V současné době globalizace a zostřené konkurence v důsledku bouřlivého rozvoje techniky, nových forem výměny informací, způsobů platebního a úvěrového styku vedení obchodních a peněžních operací atp. dochází k internacionalizaci této závažné kriminality. Společenská nebezpečnost tohoto druhu kriminality je vysoká. Působí nejen velké škody, ale proniká i do ekonomiky státu a devastuje ji. Škody působené tímto druhem kriminality dosahují enormních výšek a působí destruktivně i na jiná odvětví ekonomiky.

Hospodářská kriminalita tak zeslabuje důvěru v řádné fungování státu, jakož i víru cizích investorů ve stabilitu naší ekonomiky, ale také v poctivost těchto investic. Poslední dobou je hospodářská kriminalita v některých případech ve spojení s podporou terorismu a organizovaným zločinem.

Stanovisko, jaké protiprávní činy zařazujeme do hospodářské kriminality, jakými způsoby překonáváme velkou latentnost a jakými, prostředky působíme na její omezování, stejně tak i objasňování výchozích pojmů a obecné řešení v teorii, se podstatně liší v různých odvětvích vědy a praxe jednotlivých států.

Učebnice trestního práva <sup>1</sup> uvádí: „Trestné činy hospodářské tvoří významnou součást trestních zákoníků zemí s tržním hospodářstvím, žádný demokratický stát se neobejde bez zásahů do ekonomiky pomocí trestů.“ Někdy se připouští i vznik zvláštního odvětví – trestního práva hospodářského, tento názor však byl postupem doby překonán.

Do teorie se začaly promítat speciální technické a ekonomické pojmy a specializované přístupy k řešení, takže se hovoří o finanční kriminalitě (k jejímuž odhalování pro složitost se vyžadují speciální vyšetřovatelské týmy), o počítačových, konkurzních nebo daňových deliktech. Specializované znalosti jsou sice potřebné, avšak pro řádné zhodnocení této trestné činnosti není možno

---

<sup>1</sup> Novotný O. a kol.: Trestní právo hmotné, II. Část CODEX 1995 s. 179 a násl.

se omezovat jen na dílčí úseky, jednotlivé formy trestné činnosti se navzájem prolínají nebo na sebe navazují, takže je potřebný komplexní pohled.

Podle cit. učebnice je účelem aplikace trestních práv v této oblasti protispolečenské činnosti:

- a) Sankce za nesplnění povinností vůči státu (daně, clo, devizy, a pod.) jsou nezbytným nejzazším právním prostředkem. Stát zajišťuje ze svého rozpočtu základní sociální jistoty všem občanům, řádné fungování demokratického systému, včetně rozvoje ekonomiky a zahraničních vztahů,
- b) Rozvoj tržního hospodářství vyžaduje rovnost subjektů, takže účinnost protimonopolních opatření je někdy zapotřebí zajistit i pomocí trestního práva.
- c) Postih nejrůznějších podvodných jednání je v určitých situacích účinný jen pomocí trestního práva. Nezanedbatelným účelem je i preventivní působení trestního práva.

Německá kriminologie <sup>2</sup> definuje hospodářskou trestnou činnost jako „ziskuchtivou trestnou činnost při každodenní ekonomické činnosti, směřující k získání nadměrných individuálních materiálních hodnot a práv (Rechtsgüter) v hospodářském životě a nebo k zneužití prostředků ekonomického života“. <sup>3</sup>

Německá trestněprávní nauka definuje hospodářskou kriminalitu na základě spojení problematiky občanského a trestního práva, vycházejícího z ekonomického hodnocení majetkových deliktů. Soudní judikatura stanovisko německé teorie dále rozvádí a obohacuje a dá se říci mění. Dříve platil pojem „majetkových deliktů“ přesně vypracovaný teorií, který spartoval obsah převážně jen v sumě ohroženého majetku / majetkových práv (RGSt 3,333,11,72) <sup>4</sup> a subsumovalo se pod něj jakékoliv nečestné obchodování, protiprávní jednání majetkového charakteru, bez trestněprávní ochrany však zůstával podvod, vyděračství, zpronevěra a další.

<sup>2</sup> Heinz W.: Wirtschaftskriminalität in Kriminologisches Wörterbuch, Müller, Heidelberg, s. 589 a násl.

<sup>3</sup> Wessels/Hillenkamp: Strafrecht, Besonderer Teil, Müller, 1999, s-202

<sup>4</sup> Binding.: Lehrbuch des Gemeinen Deutschen Strafrecht, BT, 1 Bd, 1902 s. 238 a násl.

Potřeba ochrany majetkových práv však omezenou sumu, tvořící předmět ohrožený trestní majetkovou činností, toto pojetí překonala, současně bylo nutno přihlídnout, že mnohá práva jsou chráněna celým právním řádem nikoliv jen právem trestním.

Přesné vymezení pojmu je tak stále složitější. Dá se říci, že nebylo dosaženo žádného pojmu, který by vyhovoval nejrůznějším teoretikům i praxi. Nejednotnost teorie se odráží i v rozsahu trestných činů, které jsou pod hospodářskou trestnou činností zařazovány.

V německém trestním zákoně tak nedochází k jednotnému vymezení typických skutkových podstat trestných činů tvořících tento druh kriminality a jeho trestněprávní postih je rozptýlen v jednotlivých kapitolách. Obdobné pojetí můžeme nalézt v ruském trestním právu, ale také i u nás, přičemž česká právní úprava je novějšího data.

Zdánlivě se hospodářská kriminalita jeví jako dílčí oblast majetkové kriminality, jsou však mezi nimi podstatné rozdíly. „Hospodářská kriminalita (prestupnosť v ekonomičeskoj dějatělnosti) zahrnuje téměř všechny trestní útoky – a výjimkou trestných činů proti životnímu prostředí – na celkový řád chráněných činů proti životnímu prostředí – na celkový řád chráněný státní mocí k zajištění řádného fungování hospodářských subjektů tak, aby byly zajištěny zájmy spotřebitelů / odběratelů a státu, jakož i jejich zájmy. Tak trestní právo zajišťuje svobodný trh bez jakéhokoliv nátlaku v souladu s pravidly tržního hospodářství“.<sup>5</sup>

Citovaná učebnice trestního práva uvádí, že hospodářská trestní kriminalita je v našem platném trestním zákoně – jako téměř jediným uceleným pojetím – shrnuta v hlavě druhé zvláštní části TZ. Je nutno připustit určité kritické výhrady k tradičnímu pojetí a uspořádání trestného zákoníku.

---

<sup>5</sup> Kruglikov L. L.: Posobije po ugolovnomu pravu, Beck, Moskva 1997, s. 239 a násl.

Naše trestní právo se stále vyvíjí, jak již bylo řečeno i pod vlivem mezinárodních závazků státu. Poslední komentář <sup>6</sup> k trestnímu zákoníku charakterizuje hospodářské trestné činy jako významnou součást demokratické společnosti, založené, pokud jde o ekonomiku, na tržním hospodářství, neboť je třeba adekvátně zajistit trestněprávní ochranu ekonomiky před trestní činností, a tím i ochranu fungování hospodářského mechanismu a systému ekonomických vztahů. Již na první pohled lze kritizovat přespřílišnou formálnost tohoto vyjádření. Snaha o dokonalé formální vyjádření pramení i z druhého odstavce komentáře, který připouští, že hospodářské zájmy jsou chráněny i v dalších hlavách zvláštní části TZ, zejména v hlavě deváté, jestliže je tu výrazný prvek majetkové škody a v hlavě první, pokud je tu úmysl poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky.

Při porovnávání jiných zahraničních úprav v tomto pojetí naprosto chybí společenský prvek. V jiných zahraničních trestních zákonících se společenskému pojetí dává přednost, moderní normy zahrnují do trestněprávní ochrany i zájmy zaměstnanců a jiných pracujících při konkurzních deliktech, neboť to přispívá k stabilitě ekonomiky a důvěry lidí k právnímu řádu.

Jak vypadá současná právní úprava v českém trestním zákoně ? Jeho Hlava druhá zvláštní části se člení na 4 oddíly:

- 1) trestné činy proti hospodářské soustavě
- 2) trestné činy proti hospodářské kázi
- 3) trestné činy proti měně a trestné činy daňové
- 4) trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech, a vynálezech a proti autorskému právu, proti právům souvisejícím s právem autorským a proti právům k databázi.

Již delší dobu se připravuje rekonstrukce celého trestního zákoníku, do návrhů se promítají nové připomínky a podmínky, platný trestní zákoník je stále doplňován a pozměňován.

---

<sup>6</sup> Šámal / Půry, Rizman, Trestní zákon, komentář, II. Díl, 6. vyd. Beck, 2004 s. 753

Při studiu dostupných materiálů vyplynulo, že této závažné problematice není věnována patřičná soustavná pozornost. Převážně se řeší dílčí problémy, v širším kontextu je pozornost soustředěna spíše na zpracovávání návrhů různých zákonů, které by odpovídaly směrnicím Evropské rady a mezinárodním dohodám než na zlepšení prevence, odstraňování latence a zlepšení účinnosti trestněprávních sankcí.

Pozornost věnovaná této problematice se realizuje bohužel pouze v určitých akcích. Tak kupř. Masarykova univerzita v Brně uspořádala mezinárodní konferenci r. 1999<sup>7</sup> a později r. 2002<sup>8</sup>.

Výsledky těchto konferencí byly promítnuty do novelizace trestního zákoníku a přípravy legislativních návrhů na rekodifikaci trestního práva.

Ministerstvo spravedlnosti ČR uspořádalo různé semináře k pomoci orgánům činným v trestním řízení vzhledem ke složitostem a náročnosti této problematiky. Institut MS ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců připravil do tisku koncem roku 1997 na sebe navazující tři sborníky, a to „Obchody s cennými papírky, komerční činnost bank a nelegální praktiky používané na kapitálovém trhu, v oblasti kolektivního investování a v bankovní sféře“, „Trestná činnost na českém kapitálovém trhu“ a „Trestná činnost v bankovní sféře“. Do těchto publikací byly zpracovány související nové předpisy kupř. novelizace zák. č.253/1997 Sb. O investičních společnostech, o činnosti bank, o burze cenných papírů aj. Institut MS ČR vydal později příručku č.58/1998 „Trestná činnost na českém kapitálovém trhu a v bankovní sféře“ obsahující další nové předpisy<sup>9</sup>. V právním vědomí veřejnosti přežívají nejrůznější názory a přežitky z minulosti, kde platila různá hesla, jako „kdo nekrade, okrádá rodinu“, „socialistické vlastnictví je vlastnictví všech, takže si mohu vzít co chci“ atp., jakož i názory, že zásahy státu do ekonomiky jsou v tržním hospodářství nevhodné, neboť zákony trhu si prosadí své.

<sup>7</sup> Kratochvíl V.: Sborník z mezinárodního semináře o hospodářské kriminalitě MU Brno č. 225/1999

<sup>8</sup> Kratochvíl V., Löffl M.: Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob, MU Brno 272/2003

<sup>9</sup> Sotolář A. a kol.: Trestná činnost na českém kapitálovém trhu a v bankovní sféře, IMS ČR 58/1998



Deformovaná morálka se projevuje i v nedbalém plnění povinností. Nevhodná medializace závažných hospodářských deliktů navozuje představy, že bohatým a mocným, jako je Kožený, Krejčíř aj., je vše dovoleno. To vše jsou průvodní jevy nedostatečné prevence těchto závažných trestních činů.

Zvolit pokud možno účinnou právní reglementaci hospodářské kriminality je velice složitý a náročný úkol. Trestněprávní úprava by měla zobecňovat normy související, které konkrétně upravují určitou oblast podnikání nebo ekonomiky. Tyto subsidiární normy jsou značně komplikované a nepříliš přehledné. Příkladem může být neustále připravovaný nový zákon o konkursech, stejně tak i daňové a filtrační předpisy. Ekonomika, a rovněž tak hospodářská kriminalita se stále vyvíjí, objevují se nové formy, jako je počítačová kriminalita, trestní útoky proti nehmotným právům, osobnosti atp. Účinná právní úprava by měla postihovat nejen nové formy kriminality, ale měla by být zaměřena i perspektivně. Orgány Evropského společenství vydávají řadu norem a směrnic, platí různé mezinárodní smlouvy, které mají přednost před národním právem. (Výčet nejpodstatnějších je uveden v příspěvku F. Zederera na mezinárodní konferenci v Brně r. 2002) <sup>10</sup>

Tato práce je vedena snahou upoutat pozornost na společenskou závažnost hospodářské kriminality. Porovnáním s kriminologickou koncepcí a zahraničními právními úpravami bude zhodnocena platná právní úprava a nastíněny možnosti zlepšení jak v teoretické, tak i v praktické oblasti.

Problémem pro tuto práci – a tedy i pro mne – je to, že dosud neexistuje jasná koncepce hospodářské kriminality, především pak to, co má být postihováno trestním právem a co nikoli.

Proto jsem se pokusil o nastínění vlastního pojetí.

---

<sup>10</sup> Zederer F.: Strafbarkeit juristischer Personen. Verpflichtung noohdem UR Recht und Stand der Umsetzung in Österreich cit. sborník MU Brn 272/2003

## II. Pojetí hospodářské trestné činnosti

Hospodářská trestná činnost bývá označována jako ekonomická kriminalita. Nebyla pojmově vyjádřena ani jednoznačně definována, a to ani v trestněprávní teorii, ani kriminologii či jiných souvisejících vědních oborech. Předmět zkoumání bývá interpretován většinou podle cíle nebo výkladového směru.

V odborné literatuře bývá hospodářská kriminalita nejčastěji charakterizována jako delikvence s vysokou mírou společenské nebezpečnosti, s časově náročnou a věcně nesnadnou prokazatelností úmyslného trestného chování, s důsledky v podobě značných finančních škod s nemalou latencí.<sup>11</sup> Problémem ovšem zůstávají nedbalostní jednání.

Hospodářská kriminalita se od ostatních druhů trestné činnosti, jako jsou např. obecná kriminalita, násilná, mravnostní atp., liší tím, že aktivity jsou v podstatě obdobné a legální, že jsou používány stejné ekonomické nástroje a postupy jako v běžném ekonomickém životě. Používá se i společné názvosloví jako např. náklady, výnosy, obchodní operace, ztráty, riziko atp.

Prolínání legálních a nelegálních aktivit charakterizoval M. Němec<sup>12</sup>: „Hospodářské trestné činy, i když se dotýkají individuálních práv, jsou téměř vždy motivované ziskem a převážně latentními útoky proti kolektivním právům, proti hospodářskému systému jako celku nebo proti některému jeho institutu, zejména proti organizaci trhu, zájmům spotřebitelů regulaci zahraničního obchodu, hospodářské činnosti podniků, regulaci finančního systému a části i proti ochraně životního prostředí. Zkráceně řečeno, hospodářské delikty jsou trestné činy, které jsou páčány ze sféry hospodářství do sféry hospodářství“.

---

<sup>11</sup> Scheinost M. a kol.: Výzkum ekonomické kriminality, IKSP 2004, s. 6

<sup>12</sup> Němec M.: Organizovaný zločin Praha, 1995 s. 106 a násl.

Takové pojetí je příliš široké a neurčité pro potřeby právní teorie a praxe.

Pro účely policejní praxe definoval hospodářskou trestnou činnost V. Dvořák jako „Trestnou činnost páchanou v souvislosti s výrobní, obchodní a další hospodářskou činností podnikatelských subjektů při správě majetku a rozhodování ve věcech veřejného zájmu“.<sup>13</sup>

Další autoři, kupříkladu Z. Konrád, zformulovali své pojetí s ohledem na metodiku vyšetřování a hospodářskou trestnou činnost jako „soubor deliktů, jimž je společné to, že zneužitím důvěry nezbytné pro fungování hospodářského života poškozují nebo ohrožují hospodářský pořádek a způsobují značné škody“.<sup>14</sup>

Zdálo se nejjednodušší použít k charakteristice ekonomické kriminality znění platného trestného zákona a vyjít z jeho členění, kdy za hospodářskou trestnou činnost se považují trestné činy obsažené v druhé hlavě zvláštní části trestního zákona. Toto pojetí je používáno i ve statistice trestné činnosti vedené ministerstvem spravedlnosti ČR, což není validní při porovnávání informací z jiných zdrojů, jakož i v mezinárodním měřítku. Jak bude uvedeno dále, trestněprávní úprava této kriminality je v různých zemích různá, stejně jako systematika trestních kodexů.

V současné době se takové pojetí jeví jako příliš úzké. Ve vztahu k současnému charakteru páchané kriminality a jejím ekonomickým důsledkům se celá druhá hlava zvláštní části trestního zákona stala poněkud rigidní a lze říci, že již nevystihuje charakter a rozsah této kriminality. Tak např. tato hlava trestního zákona nezahrnuje např. úplatkářství a zneužití pravomoci veřejných činitelů, ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými potřebami, nedovolenou výrobu lihu a celou řadu relevantních trestných činů upravených v jiných hlavách zvláštní části trestního zákoníku, ačkoliv svým charakterem do rámce hospodářské kriminality patří.

<sup>13</sup> Dvořák V. a kol.: Hospodářská kriminalita in Operativněpátrací činnost kriminální policie, PAČR, 1995, Praha

<sup>14</sup> Konrád Z. a kol.: Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů, PAČR, Praha, 1995

Policie ČR <sup>15</sup>, jak vyplývá ze statistických přehledů, zahrnuje do hospodářské kriminality i zneužívání pravomoci veřejného činitele (§158), přijímání úplatku (§160), podplácení (§161), nepřímé úplatkářství (§162), padělání a pozměňování veřejné listiny (§176), šíření nakažlivé choroby (§191, 192) ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými potřebami (§193, 194), porušování tajemství doprovodných zpráv (§239 odst. 2 a §240 odst. 2), zneužívání vlastnictví (§258), lichvu (§263), v určitých případech i krádež (247), zpronevěru (248), podvod (§250) a další.

Rozdíl v pojetí je evidentní. Legislativní pojetí je příliš úzké, pojetí policejních statistik se sice blíží realitě, kde se jednotlivé formy trestné činnosti navzájem prolínají a v průběhu trestního řízení obtížně konkrétně prokazují, se zdá příliš široké a postrádá jasné třídící kritérium, a to zvláště u trestných činů majetkových.

Ani u nás není evidentně pojetí jednotné. Policejní praxe vychází spíše z kriminologického pojetí.

Globalizací a prudkým rozvojem techniky se objevují nové formy této kriminality a nová pojetí v rámci sbližování právní řádů jednotlivých členských států Evropského společenství.

Pojetí vycházející z naší platné právní úpravy je odlišné od pojetí jiných států. Bylo by účelné věnovat pozornost sjednocení rozdílných koncepcí přispívajících k účinné prevenci a boji proti této závažné formě kriminality, ústící často v organizovaném zločinu a legalizaci nezákonných finančních prostředků.

K tomu je ovšem zapotřebí jasně – a to je úkol kupříkladu pro politiky – vymezit odpověď na otázku, nakolik je dosavadní pojetí, vysvětlující pojem společenské nebezpečnosti, při globalizaci a integraci dále udržitelné.

---

<sup>15</sup> Scheinost M. a kol.: Výzkum ekonomické kriminality, cit. dílo, s. 8

### III. Evropská integrace

Integrační procesy v Evropě jsou starého data. V roce 1949 došlo k založení Rady Evropy, která v současné době zahrnuje 41 členských států. Základním cílem integrace je dosažení užší jednoty mezi evropskými státy, prosazování a uskutečňování principů parlamentní demokracie a právního státu. Středem pozornosti je ochrana základních lidských práv. Významnou součástí činnosti je harmonizace právních řádů členských zemí a mezinárodní zákonodárství ve vymezených úsecích. Obdobně jak dochází ke globalizaci hospodaření, tak musí dojít i ke sblížení právní regulace kriminality. Nelze oddělovat hospodářské procesy od právní regulace, tak tomu docházelo v prvních dobách privatizace a demokracie našeho hospodářského systému po listopadu 1989. Poválečný proces integrace Evropy vyvrcholil r. 1993 založením Evropské unie. Podepsáním smlouvy o přistoupení našeho státu 1. 5. 2004 se integrační snahy rozšířily na všechny druhy hospodářského i kulturního života.

Vrcholný orgán EU Evropská rada již r. 1993 formulovala tři základní předpoklady členství, a to: a) stabilní politický systém zajišťující demokracii, právní stát, ochranu lidských práv a práv národnostních menšin, b) fungující, konkurenčně schopnou ekonomiku a c) schopnost převzít právo EU a zajistit jeho náležitou aplikaci a vymahatelnost.

Orgány Evropské unie, Rady Evropy a také Organizace spojených národů přijaly řadu mezinárodních dokumentů bezprostředně se dotýkajících trestního práva. Mnohé z nich se zabývají trestně právní ochranou ekonomiky, bojem proti hospodářské trestné činnosti a problematikou s touto kriminalitou související. Jako nejvýznamnější je třeba uvést:

- Úmluvu EU o ochraně finančních zájmů Evropských společenství z 26. 7. 1995,

- Rámcové rozhodnutí Rady EU z 28. 5. 2001 o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků,
- Rámcové rozhodnutí Rady EU z 27. 1. 2003 o ochraně životního prostředí trestním právem,
- Rámcové rozhodnutí Rady EU z 26. 6. 2001 o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zadržení a zabavení prostředků a výnosů z trestné činnosti,
- Úmluvu o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu z 8. 11. 1990. která u nás byla vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č.33/1997 Sb.,
- Trestněprávní úmluvu o korupci z 27. 1. 1999,
- Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu z prosince 2000 aj.

V souvislosti s pojetím ekonomické kriminality je nutno se zmínit o Doporučení č. R(81) 12 k ekonomické kriminalitě, přijatým výborem ministrů Rady Evropy dne 25. 6. 1981. V dodatku k tomuto doporučení je uvedeno: „Vzhledem k obecně uznávané nesnadnosti předložit přesnou definici ekonomické kriminality, bylo shledáno nezbytným vymezit pojem prostřednictvím seznamu trestných činů. Doporučení se vztahuje na následující trestnou činnost:

- trestnou činnost kartelů,
- podvodné praktiky a zneužívání ekonomické situace nadnárodními společnostmi,
- podvodné získávání a zneužívání státních nebo mezinárodních dotací,
- počítačovou kriminalitu (kupř. krádeže dat, narušení ochrany údajů, manipulace s daty aj.),
- falešné firmy (bogus firma)
- padělání firemních závěrek a účetní podvody
- podvody týkající se ekonomické situace a kapitálu společností,
- porušení pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví firmou vůči zaměstnancům,

- podvody poškozující věřitele (bankrot, porušení práv k duševnímu a průmyslovému vlastnictví),
- podvody na zákaznících (padělání nebo zneužití ochranné známky, ohrožení zdraví, zneužití zákaznickovy slabosti nebo zkušenosti),
- fiskální trestné činy a zkracování sociálních plateb firmami,
- celní podvody (např. vyhýbání se celním povinnostem, porušení stanovených kvót dovozů),
- nekalá soutěž (včetně podplácení zaměstnanců soupeřících společností) a klamavá reklama,
- trestné činy proti měně a měnovým pravidlům a omezením,
- kapitálové podvody a bankovní podvody (včetně např. zneužití nezkušenosti veřejnosti),
- trestné činy proti životnímu prostředí.

Dodatek: Nespecifikované trestné činy (3, 4, 9, 13, 14, 15, 16) připadají v úvahu jako ekonomická kriminalita pouze pokud způsobí nebo hrozí způsobit značnou škodu, předpokládají specifické obchodní znalosti ze strany pachatele a jsou páčány podnikatelem (obchodníkem) při výkonu jeho povolání nebo funkce.<sup>16</sup>

Trestnost vyčtených činů je v různých členských státech různá jakož i podmínky trestní odpovědnosti. Výčet skutkových podstat pro pojetí ekonomické kriminality není postačující a vyznívá spíše jako ochrana finančních a obchodních zájmů orgánů EU před různými protiprávní činy.

Někteří autoři při vynesení koncepce hospodářské trestné činnosti vycházeli z uvedeného doporučení a snažili se dojít k upřesnění ve smyslu kupř.: „protiprávní jednání v ekonomické oblasti, kterým byl dosažen finanční nebo jiný prospěch na úkor konkrétního ekonomického subjektu

---

<sup>16</sup> Economic Crime, Recommendation No R(81)12 on economic crime Council of Europe, Strasbourg 1981, s.11

(stát, obchodní společnost, fond, fyzická osoba apod., která naplňuje zákonné znaky skutkových podstat trestných činů“.<sup>17</sup>

Uvedené doporučení však vytváří předpoklad vymezení rozsahu trestných činů spadajících do ekonomické kriminality a zlepšení platné právní úpravy, jakož i harmonizaci právních řádů států.

---

<sup>17</sup> Kadeřábková D.: Hospodářská trestná činnost a její projevy Praha, IKSP, 1999



#### IV. Vývoj právní úpravy u nás

Před listopadem 1989 byly trestné činy hospodářské v právní teorii i platném trestním zákoně považovány za velice významnou součást trestní politiky socialistického státu. Praxe bývala mnohdy jiná; charakteristická byla vysoká míra latence.<sup>18</sup>

V tomto období bylo v právní úpravě charakteristické především to, že se výrazně zvýšená ochrana poskytovala majetku v socialistickém vlastnictví na úkor jiných práv občanů a forem vlastnictví. Trestní zákoník obsahoval některé skutkové podstaty, namířené proti porušování principů plánovaného hospodářství, které však v jiných společenských podmínkách nemohly být trestné. Kupříkladu pro trestný čin spekulace mohl být postižen pachatel, který si opatřoval předměty spotřeby s úmyslem je se ziskem prodat. Vzhledem k tomu, že v období tzv. „reálného socialismu“ existoval protiklad mezi tím, co bylo hlášáno oficiální ideologií a skutečným smýšlením a jednáním lidí, na rozdíl od jiných forem trestné činnosti, kupř. násilné nebo mravnostní, útoky směřující proti socialistické hospodářské soustavě hospodářské kázi a dokonce i proti majetku v socialistickém vlastnictví nebyly v právním vědomí občanů pokládány za trestné.

#### Trestní zákon z 12. 7. 1950 č. 86/1950 Sb.

Již tento zákon zavedl dodnes platnou systematiku, ve které trestné činy hospodářské byly pro svou vysokou společenskou nebezpečnost a závažnost vymezeny a upraveny v hlavě druhé, hned za trestnými činy proti republice.

---

<sup>18</sup> Růžička M.: Majetkové delikty jako skutkové podstaty hospodářského trestního práva (nevěrná správa, podvod) Sborník z mezinárodní Konference „Hospodářské trestní právo.... MU Brno 272/2003, s.202

Tato hlava se členila do čtyř oddílů:

- 1) trestné činy proti hospodářské soustavě (§130 – 133) jako pletichy proti zestátnění, zneužití vlastnického práva atp.,
- 2) trestné činy proti jednotnému hospodářskému plánu (§134 – 138), ohrožení zásobování, ohrožování plánování a jeho kontroly atp.,
- 3) trestné činy proti měně (139 – 147) postihující různé formy, trestné činy spojené s paděláním, dále ohrožení devizového hospodářství,
- 4) trestné činy daňové a porušení předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou (§ 148 až 153).

Důvodová zpráva k tomuto zákonu uváděla, že v hlavě druhé TZ byly shrnuty trestné činy, jimž je společné, že poškozují nebo ohrožují základy hospodářské soustavy republiky. Ideologicky bylo zdůrazňováno, že hospodářská soustava tvoří nedílnou součást společenského řádu a tedy útoky proti ní se jeví jako útoky proti samotným základům republiky. Vzhledem k tomu, že tento trestní zákoník následoval po zespolečnění, resp. znárodnění majetku, bylo zde začleněno nové nazírání na osobní vlastnictví, kde v § 133 bylo základě čl. 9 odst. 3 tehdejší ústavy zakotveno, že nikdo nesmí zneužívat osobní vlastnictví ke škodě celku.<sup>19</sup>

### **Trestní zákon ze dne 29. 11. 1961 č. 140/1961**

Tento zákon obsahoval trestné činy hospodářské opět v hlavě druhé. Z důvodové zprávy plynulo, že společenské a ekonomické změny spojené s vítězstvím socialismu si vyžádaly novou úpravu této hlavy. Na úseku ochrany hospodářských zájmů vyvstaly dva základní úkoly, a to jednak upevnit hospodářskou disciplínu zaměstnanců socialistických podniků při plnění úkolů a dále čelit různým projevům parazitismu, které jsou v rozporu se zásadami rozdělování národního důchodu. Tyto úkoly plynuly z potřeby chránit hospodářskou soustavu republiky proti typickým útokům jako je neoprávněné a

---

<sup>19</sup> Kolektiv autorů: Trestní zákon č. 86/1950 Sb. Orbis, Praha, 1953

nehospodárné nakládání s hmotnými a finančními prostředky socialistických podniků, vytváření podmínek pro neoprávněné příjmy a jiné neoprávněné výhody zaměstnanců, poškozování zákazníků, neoprávněné poskytování služeb a nedovolená výroba předmětů atp. Hlava druhá se skládala z pěti oddílů.

**V oddílu prvním** byly shrnuty trestné činy proti hospodářské soustavě (§ 116-124) zahrnující ochranu hospodářské soustavy před odnímáním výrobních prostředků a předmětů potřeby jejich hospodářskému určení, před různými formami nedovoleného soukromého podnikání, před nesplněním úkolů provozu hospodářství, před ohrožením hospodářského tajemství a neoprávněným nakládáním s vynálezem.

**Oddíl druhý** – trestné činy proti hospodářské kázi (§125-131) zahrnoval ochranu hospodářské kázně při uvádění údajů o hospodářských výsledcích socialistických organizací, při dodávkách výrobků a prací, jakož i provozu socialistických organizací.

**Oddíl třetí** – trestné činy proti majetku v socialistickém vlastnictví (§ 132-139) postihoval různé formy útoků proti socialistickému vlastnictví směřující k obohacení pachatele, jakož i poškozování socialistického majetku.<sup>20</sup>

**Oddíl čtvrtý** (§ 140-148) postihoval trestné činy proti měně a trestné činy daňové, poskytoval ochranu platidlům proti rušivým zásahům v oběhu, zejména s cizinou, jakož i závažnější případy zkrácení daně.

**Oddíl pátý** postihoval trestné činy proti předpisům proti nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti autorskému právu (§ 149-152) obsahoval úpravu vyplývající z různých mezinárodních smluv.

Tento trestní zákon byl nesčetněkrát novelizován, měněn a doplňován. Do právní úpravy hospodářských trestných činů v hlavě druhé trestního zákoníku zasáhly výrazně novely přijaté zejména v 90. letech provedené zák. č. 175/1990 Sb. č. 557/1991 Sb., č. 290/1993 Sb. č. 253/1997 Sb. a

---

<sup>20</sup> Matys K.: Trestní zákon, komentář, Orbis, 1975

č. 105/2000 Sb. Především byla uskutečněna rovná ochrana všech vlastníků majetku tím, že byl zrušen dřívější oddíl III. pojednávající o trestných činech proti majetku v socialistickém vlastnictví (132 až 139). Majetkové trestné činy jsou nyní vymezeny v hlavě deváté zvláštní části TZ. Byla zrušena některá další ustanovení, která neodpovídala novým společensko-ekonomickým podmínkám, jako kupř. § 117 o spekulaci, § 120 o zneužívání socialistického podnikání atp. některá ustanovení výrazně změnila svůj obsah, jako např. § 125 nyní upravující trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění či ust. § 127 nyní upravující trestný čin porušování závazných pravidel hospodářského styku atp.

V období od listopadu 1989 byl platný trestní zákon novelizován více než čtyřiačtyřicetkrát. Skutkové podstaty trestných činů obsažených v druhé hlavě a hlavě deváté zvláštní části TZ, zařazované mezi hospodářskou kriminalitu, byly novelizovány postupně takto:

Novela provedená zák. č. 175/1990 Sb. přinesla významné změny, které odrážely první kroky demokratických proměn v hospodářské oblasti. Za nejvýznamnější lze označit vypuštění celého třetího oddílu hlavy druhé, týkající se trestných činů v socialistickém vlastnictví. Dále byly vypuštěny skutkové podstaty trestných činů neodpovídající novým ekonomickým podmínkám, jako je spekulace, narušování řízení, plánování a kontroly národního hospodářství aj. U některých došlo k novému pojmenování, příp. novým formulačním změnám, kupř. v § 118 § 127 aj.

Novela č. 557/1991 Sb. přinesla nové skutkové podstaty, jimiž bylo reagováno na negativní jevy, jako kupř. pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 128a, 128b, 128c, pletichy při řízení konkurzním a vyrovnávacím podle § 256b, provozování nepoctivých her a sázek podle § 150a. Nová skutková podstata podílnictví podle § 251a umožnila postih praní špinavých peněz.

**Novela č. 290/1993 Sb.** obohatila trestní zákoník o další aktualizované podstaty jako je trestný čin neoprávněného provozování loterie apod., sázkové hry podle § 118a, padělání a pozměňování nálepek k označování zboží podle § 145a, neoprávněného držení platební karty podle § 249b.

**Novela č. 152/1995 Sb.** doplnila skutkové podstaty tr. činů podílnictví podle § 251 a 251a a poškození cizí věci podle § 257. Významným krokem bylo zakotvení ustanovení o zločinném spolčení (§ 163a, § 163b a 163c) v důsledku propojení hospodářské kriminality s organizovaným zločinem.

**Novela č. 253/1997 Sb.** přinesla nejvýznamnější změny v této oblasti, vytvořila některé skutkové podstaty a stávající pozměnila. Došlo k zakotvení pojistného podvodu podle § 250a, úvěrového podvodu podle § 250b. Nové skutkové podstaty byly vytvořeny ve skupině trestných činů daňových na nové ekonomické problémy reagující nově vytvořené skutkové podstaty zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 126.

**Novela č. 105/2000 Sb.** přinesla změny v oblasti konkurzů a vyrovnání. Přinesla zpřesnění skutkových podstat trestných činů zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 125 a porušení povinností v konkurzním řízení podle § 126. Zavedla nové skutkové podstaty trestných činů porušování povinností při správě cizího majetku podle § 255a a předlužení podle § 256c. Prolomila zásadu, že v hospodářské oblasti není třeba stíhat nedbalostní jednání.

**Novela č. 121/2000 Sb.** by mohla být chápána jako změna autorského práva. Upravuje skutkovou podstatu podle § 152 a rozlišuje název na trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi.

**Novela č. 134/2002 Sb.** přinesla zrušení ustanovení trestného činu podílnictví podle § 251a a do trestního zákona byla vložena nová skutková podstata s názvem legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 252a.

Je nutno se zmínit i o novelách trestního zákona, které se přímo nedotýkají druhé ani deváté hlavy zvláštní části trestního zákona, ale upravují otázky, které s hospodářskou kriminalitou souvisejí.

Novela č. 159/1989 Sb. zařadila poprvé skutkovou podstatu nového trestného činu ohrožení životního prostředí podle § 181a a 181b.

Novela č. 96/1999Sb. zpřísnila postih korupce a úplatkářství dle § 160 a 161, nové ustanovení § 162a vysvětluje pojem „úplatek“.

Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. ovlivnila i trestní právo hmotné. Pro postih majetkových a hospodářských trestných činů má zásadní význam nové vymezení pojmu škody, které je nejdůležitějším kritériem pro odlišení skutkových podstat privilegovaných od obecných. Od účinnosti novely, tj. od 1. 1. 2002, je hranice jednotlivých škod vyjádřena přímo v zákoně pevnými finančními částkami (§ 89 odst.11) a není již odvozena od nejnižší měsíční mzdy, jak tomu bylo dosud.

V současné době, a to přes veškeré rekodifikační snahy, platí tradiční systematika zvláštní části trestního zákona, která byla stavěna podle stupňů společenské nebezpečnosti v době vydání původního trestního zákona. Hospodářské trestné činy upravuje hlava druhá a člení je na čtyři oddíly, a to:

- 1) trestné činy proti hospodářské soustavě (§118-124),
- 2) trestné činy proti hospodářské kázní (§ 125 až 129),
- 3) trestné činy daňové a proti měně (§ 140 až 148b),
- 4) trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti autorskému právu (149 až 152).

V poslední době byl nadpis doplněn o trestné činy proti právům k databázi. Systematika, jakož i tituly neodpovídají současným podmínkám hospodářského vývoje. Návrh na rekodifikaci trestního zákona, který se již delší dobu v Poslanecké sněmovně projednával, nebyl nakonec přijat a v dohledné době se nejeví jako reálné, že by došlo k definitivní a zásadní nové právní úpravě.

Nicméně je však vhodné se s ohledem na význam uvažované a připravované rekodifikace textem tohoto zákona alespoň stručně zabývat.

Zásadní změnou je opuštění materiálního pojetí trestného činu a nahrazení tzv. smíšeným pojetím, kdy zůstává kritérium společenské nebezpečnosti jako korelativ hodnocení trestných činů, jakož i osoby pachatele. Návrh rekodifikace trestního práva. Priorita formálního pojetí vychází z principu „nullum crimen sine lege“ a klade důraz na zákonné vymezení přesných a jednoznačných skutkových podstat trestných činů. Toto pojetí je nepochybně správné, ale někdy přespřílišná snaha konkretizovat podmínky skutkových podstat vede k tomu, že je nutno nové formy trestní činnosti postihovat podle nových zákonných ustanovení, neboť staré vymezení podmínek již není vyhovující. Tím vzniká určitá přebujelost legislativních úprav, vedoucí k menší přehlednosti a efektivnosti.

Nová systematika, jakož i pojmání jednotlivých trestních činů podle jejich typové závažnosti vychází z mezinárodně uznávaných cílů – ochrany základních práv a svobod jednotlivce, a nikoliv společnosti, jak tomu bylo dříve. Přesto se dá říci, že podstatné změny v návrhu rekodifikace obsaženy nejsou. Pokud jde o trestné činy hospodářské a majetkové, návrh se přidrží členění platného zákoníku. Pouze bylo pozměněno pořadí jednotlivých hlav zvláštní části, trestné činy proti majetku byly zařazeny do hlavy páté a trestné činy hospodářské do hlavy šesté. Hlava šestá se dále člení na čtyři oddíly, a to:

- 1) trestné činy proti měně,
- 2) trestné činy daňové, poplatkové a devizové,
- 3) trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou,
- 4) trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu.

Jak názvy, tak i členění se jeví jako rigidní. Z pořadí jednotlivých oddílů vyplývá zájem státu – fisku oproti ochraně individua. Sociální prvek – výslovné zakotvení ochrany práv zaměstnanců při konkurzních trestných činech,

předluženosti atp. v návrhu zakotven není, ačkoli v jiných trestních zákonících je na něj výslovně pamatováno.

Návrh počítá i s trestní odpovědností za nedbalostní jednání kupř. při předlužení.

V návrhu se vyskytují varianty okolností vylučujících trestní odpovědnost, jako je svolení poškozeného a rizika, v hospodářské oblasti s tím však počítáno není. Formulace jednotlivých skutkových podstat je zpřesněna. Návrh obsahuje i variantu počítající a trestní odpovědností právnických osob, ať již v obecné podobě v trestním zákoníku či ve zvláštním zákoně. (O tom bude stručně pojednáno později).



## V. Kriminologické pojetí

Obdobně jako při hledání vhodné teoretické charakteristiky hospodářské trestní činnosti v kriminologické literatuře nenacházíme jednotnou koncepci. Převážně je zpracována charakteristika a etiologie majetkové kriminality.<sup>21</sup> Společným rysem však je, že kriminologické pojetí je daleko širší než právní.

V dřívější době byly zdůrazňovány charakteristické znaky pachatele, oběti nebo způsobené škody. V pokusech zdůrazňujících kritéria trestného činu byla pozornost věnována zejména úmyslu pachatele a účelu činu. Mimo pozornost však zůstávala objekt trestného činu, zejména potřeba zajištění důvěry ve stabilitu a bezpečnost trhu a fungování ekonomického systému. Některé protiprávní činy přesahují rámec trestnosti činu (zákonné vymezení znaků trestného činu vymezených zákonem), avšak mají charakteristické vnější znaky hospodářských deliktů.

Podstatnou změnu v charakteristice osobnosti pachatelů trestných činů přinesl Sutherland<sup>22</sup>, který prosazoval „kriminalitu bílých límečků“, kdy pachatel nepáchá trestnou činnost z bídy nebo vlivem svého prostředí, ale zneužívá svého postavení nebo pracovní funkce – „as a crime committed by a person of responsibility and high social status in the course of his occupation“.

Tato teorie je podle mého názoru přespříliš jednostranná. Nelze totiž omezovat okruh pachatelů jen na vyšší společenské vrstvy, na státní úředníky, reprezentanty podnikání v obchodním styku nebo při výkonu svobodného podnikání a podobně. Důsledkem toho byla ovlivněna i nejasnost pojmu organizované kriminality/zločinu „corporate crime“. V hospodářské kriminalitě převažuje trestná činnost páchaná představiteli právnických osob a výkonu svobodných podnikatelských aktivit („occupational crime“).

---

<sup>21</sup> Reid S. T.: *Crime and Criminology*, Fort Worth, 1991, Alder F. a kol.: *Criminology*, New York, 1991, Kaiser G.: *Kriminologie*, Heidelberg, 1996 aj.

<sup>22</sup> Sutherland: *White Collar Crime*, New York 1949

Německá kriminologie řadí do hospodářské kriminality v souladu s právní úpravou:

- 1) delikty ohrožující finanční hospodaření státu – daňové a subvenční delikty,
- 2) delikty ohrožující ekonomiku společnosti nebo ekonomický řád a jeho složky – porušení antimonopolních pravidel, finanční delikty na bankovním a kapitálovém trhu, jakož i na burze,
- 3) delikty ohrožující svobodné podnikání nebo určité hospodářské odvětví či jeho články, kupř. delikty ohrožující veřejnou konkurenci a rovnost subjektů na trhu,
- 4) delikty ohrožující společnost a spotřebitele – včetně ekologických deliktů a poškozování potravin.<sup>23</sup>

Kriminologie zobecňuje výsledky různých vědních odvětví, přičemž každé odvětví používá vlastní terminologii a do návrhů na reglementaci se promítají speciální, profesní přístupy řešení, často pouze techniky nebo pragmaticky použitelné, takže obecný přístup a obecná definice hospodářské delikvence nebyla dosažena.

Formy hospodářské kriminality ovlivňují společenské a ekonomické faktory, úroveň vědy a techniky. Vliv rozvoje techniky se projevuje zejména v počítačové kriminalitě, nových formách obchodního a platebního styku ve způsobech nejrůznějších podvodných jednání, zneužívání karet atp. Přetrvávají tradiční formy pocházející z dob černého trhu, jako je pašeráctví, poškozování ochranných známek, obdobně jako kartelové delikty a ohrožování svobodné soutěže.

To vše se ovšem v současnosti prudce mění. Je to jednak důsledek vlivu globalizace a jednak se na tyto činy přichází příliš pozdě.

---

<sup>23</sup> Lampe E. J.: Wirtschaftsrecht in Handwörterbuch der Wirtschaftswissenschaft, Albers, Stuttgart, 1981, s. 310-326

### Rozsah, struktura a vývoj

Z dosažených materiálů vyplývá, že teorie nevěnovala přílišnou pozornost této problematice, literární prameny jsou chudé<sup>24</sup> a pocházejí většinou z dřívějších let.

Ani statistické přehledy neposkytují přesné údaje. Policejní statistiky sem řadí i trestné činy úplatkářství, pokud je pachatel ve smluvním vztahu k právnické osobě i podvod, krádež atp. což jsou typické trestné činy v rámci majtkové kriminality. Obrázek o vývoji tohoto druhu kriminality ve srovnání v letech 1990 až 2004 můžeme získat nahlédnutím do práce M. Murára.<sup>25</sup> Autor uvádí, že v r. 1990 počet trestných činů i procento z celkové hospodářské kriminality klesl, což bylo ovlivněno vývojem společnosti. Později od r. 1990 až do 1999 však tato kriminalita stoupala, až dosáhla nevyššího počtu 43 000 deliktů. V r. 2004 bylo 33 464 hospodářských deliktů. V r. 1989 se hospodářská kriminalita podílela na celkové kriminalitě 11,10%, rok poté 3,3% a v r. 2002 se vrátila k 11%. Objasněnost hospodářské kriminality od r. 1990 stoupala od 73,7% v r. 1998 94,1%, poté klesala, kupř. 2004 dosáhla 71,7%. Autor upozorňuje na odbourávání latentnosti a uvádí, že procento objasněnosti hospodářské kriminality se snižuje vlivem trestných činů proti měně, kde objasněnost je pouze okolo 6%.

Nejčastějšími pachateli podle statistických údajů v ČR jsou muži ve věku 30 až 45 let. Podíl mladistvých je minimální, podíl žen rovněž. Zjištěné škody v r. 2004 dosáhly výše 36 mld korun, což činí 75% všech škod.

I cizí literární prameny připouštějí nepřesnost statistických výkazů.

<sup>24</sup> Berka J.: Trestný čin podvodu, Trestní právo 10/2002 s. 2-7

Kadeřábková D.: Hospodářská trestná činnost a její projevy IKSP 1999

Musil J.: Počítačová kriminalita, IKSP 2000

Novotný O.: O otázkách hospodářského trestního práva, Právní praxe 6/1997

Finanční kriminalita a vybrané otázky její kontroly

Sborník z konference Prevence kriminality ve finančním sektoru, Bankovníctví 16/1998 aj.

<sup>25</sup> Murár M.: Vývoj a struktura registrované kriminality v ČR, Praha 2006, příspěvek na seminář uspořádaný Policejní akademií

Německý kriminolog W. Heinz<sup>26</sup> obdobně uvádí, že statistické výkazy neposkytují reálný obraz o vývoji této kriminality, daňové a celní nedoplatky se vykazují odlišně, většina kartelových deliktů, jakož i jiné trestné činy jsou spíše trestány ve správním řízení než v trestním. Statistické údaje ani z policejních, ani z justičních zdrojů tak neposkytují validní obraz o skutečném rozsahu a závažnosti této kriminality.

Pokud se týká struktury této trestné činnosti, dá se říci, že převažují kombinované delikty s charakterem nejrůznějších podvodných jednání, následují úpadkové delikty, daňové zkreslení a obcházení daňových předpisů, zpronevěra, porušování předpisů a oběhu zboží aj. V poslední době fiktivní firmy většinou vedou k organizovanému zločinu.

Tuto situaci ovlivňují nejen nové právní úpravy, ale i dokonalejší prostředky k odhalování této závažné protispolečenské činnosti. Většina zahraničních autorů se shoduje v mínění, že v této oblasti je ohromná latence, trestní stíhání naráží na bankovní a obchodní tajemství, nepřesnost původních dokladů atp. Panuje značná anonymita poškozených, většinou jsou poškozeny právnické osoby, kolektivy, společnosti, stát, jejich administrativa bývá těžkopádná, převážně mechanická, přičemž se při zjištění škody hledají jiné cesty k náhradě – obchodní, občanskoprávní, správní než trestní. Poslední dobou bývají poškození zejména zahraniční investoři, subvenční podvody k získání nejrůznějších dotací vzrůstají.<sup>27</sup> Charakteristickým rysem ve všech zemích je vysoká společenská škodlivost tohoto druhu kriminality. Vykazovány jsou jen minimální škody, skutečné jsou daleko vyšší a dosahují nejvyšší podíl z celkové kriminality. Německý kriminolog Kaiser<sup>28</sup> charakterizuje tento znak jako „mimořádně vysokou kvalitu trestního potencionálu“, přičemž kromě přímých škod vznikají i další často škody nehmotného charakteru – odhalené

<sup>26</sup> Heinz W.: 13. 4. 2006 Wirtschaftskriminalität, cit. dílo s. 592

<sup>27</sup> Lébl K.: Die Bundesweite Erfassung von Wirtschaftskriminalität nach einheitlichen Gesichtspunkten – Freiburg, 1984

<sup>28</sup> Kaiser G.: Kriminologie, Beck, Heidelberg 1988

činy inspirují další pachatele k snadnému získávání zisku, lze hovořit o epidemii, spirálové reakci a řetězových účincích. Nezanedbatelné jsou i škody na zdraví, životním prostředí, důvěře ve funkčnost daného hospodářského systému, zesilování nadbytečné administrativy, nefunkčnosti kontrolních mechanismů apod.

Etiologie nebyla dosud řádně objasněna. Běžně užívané teorie nebyly nikdy exaktně ověřeny. Přístupy různých odborníků byly často odlišné až protikladné, různě objasňovaly kritické situace, ale bez bližšího spojení s praxí.

Obdobně, co platí o celkové charakteristice hospodářské trestné činnosti, platí i o osobnosti pachatelů. Částečně výsledky poskytly výzkumy z oblasti sociální kontroly a objasňování sociálního profilu pachatelů. Některé výsledky odpovídají informacím z běžné kriminality, společnost se však ve svých strukturách odvíjí odlišně. Celkově se odborníci shodují v tom, že pachateli jsou převážně ženatí muži ve stáří kolem 40 let, kteří mají často dobré až vynikající vzdělání. Většinou jsou poměrně majetní, často jsou aktivní v obchodní činnosti. V zaměstnání zaujímají přední postavení, často manažerského charakteru, pocházející ze střední až vyšší společenské vrstvy. Málo z nich bylo již dříve trestáno.<sup>29</sup> Rozdíly v sociálním postavení se promítají do forem trestné činnosti, četné inspirace získávají pachatelé při výkonu svého povolání. Někteří teoreticky zastávají tezi o vlivu zvláštních šancí „economic special opportunity“.<sup>30</sup>

Naše učebnice kriminologie se pouze okrajově zmiňuje o rozdílech mezi majetkovou a hospodářskou kriminalitou.<sup>31</sup> Autoři zařazují do hospodářské kriminality nejen trestné činy uvedené v hlavě II. Zvláštní části trestního zákona, ale i jiné, jako závažné případy podvodů týkající se hospodářské sféry, pojistné a úvěrové podvody (§ 250, 250a 250b tr. zák.), zpronevěry (§248 tr. zák.), porušování povinností při správě cizího majetku (§ 255, 255a tr. zák.),

<sup>29</sup> Berckbauer F.: Wirtschaftskriminalität und Staatsanwaltschaft disertační práce, Freiburg 1977

<sup>30</sup> Horoszowski P.: Economic Special Opportunity Conduct and Crime, Lexington, Toronto, 1980

<sup>31</sup> Novotný O. Zapletal J.: Kriminologie, ASPT, 2004, s. 263

úpadkové delikty (§ 256 – 256c tr. zák.), počítačové trestné činy (§ 257a tr. zák.) a jiné, které ohrožují nebo narušují hospodářský řád, Základní rozdíly mezi majetkovou a hospodářskou kriminalitou autoři spatřují ve výši způsobených škod, jakož i v charakteristice pachatelů. S odvoláním na zahraniční prameny autoři uvádějí, že pachateli hospodářské kriminality bývají osoby s vyšším společenským statutem i vyšším vzděláním, zatímco u majetkové kriminality jsou pachateli osoby z nižších společenských vrstev či dokonce kriminální živly. Více pozornosti autoři problematice hospodářské trestné činnosti nevěnují.

Rozvoj kriminologie nepřinesl do boje s touto vzrůstající tendencí podstatné podněty, ale ze zahraničních pramenů vyplývají tyto varianty sociální prevence:

a) Složitost celé problematiky a obtížnost prokazování zákonných znaků skutkových podstat hospodářských trestných činů vedou k jasnému porovnání – u běžné kriminality je odhalování i zajišťování všech potřebných důkazů k odsouzení pachatele jednoduše s porovnáním s hospodářskou kriminalitou.<sup>32</sup> Aktivita poškozených je u hospodářské kriminality nižší, oznámení bývají neúplná a opožděná.

Sankční postih je v různých zemích různý. Podle německých autorů, u pachatelů majetkové kriminality převažují peněžité tresty a podmíněčné odsouzení, u pachatelů hospodářské kriminality nebývají tresty spojené s odnětím svobody (93%).<sup>33</sup> U kriminality s vysokými škodami se úspěšně v SRN aplikují odklony řízení.

b) Jiní autoři zastávají názor, že krátkodobé tresty odnětí svobody ve spojení s vedlejšími tresty by byly účinné i u hospodářské kriminality. Tyto názory však v praxi nebyly nikdy úspěšně uplatněny, byla zanedbána i otázka speciální prevence. Dalo by se uvažovat pouze o případech, kdy pachatelé

<sup>32</sup> Cit. díla Berckbauera (1981) a Liebla (1984)

<sup>33</sup> Meinberg V.: Geringsfügigkeiteinstellungen von Wirtschaftssachen, Freiburg 1985

vyžívají špatné hospodaření podniku ke svému prospěchu a obohacení, stejně tak jako ti, kteří se v podstatě brání situacím vzešlým ze špatného hospodaření.

Prevence se uplatňuje spíše pomocí občanského, správního, obchodního a finančního práva. Ve světě začaly vznikat různé soukromé agentury společnosti auditorů, vlastních kontrolorů, sdružení podnikatelů národních nebo mezinárodních – což vše může přinést pouze dílčí úspěchy.

Jak zahraniční, tak i naše odborná literatura se shoduje v závěru, že prozatímní praxe nepřináší podstatné zlepšení, že je zapotřebí zvýšení komplexní trestně-právní ochrany.

## VI. Německá právní úprava

Německý legislativní proces ve srovnání s naším náročným procesem je daleko pragmatičtější. Při potřebě právní reglementace určitého naléhavého společenského problému vznikne nejdříve zvláštní zákon, který shrnuje účel a podmínky celkového řešení, a pak teprve se promítá do ustanovení trestného zákona.

Dne 29. 7. 1976 byl vydán I. zákon o boji proti hospodářské kriminalitě (1. WiKG), který reagoval na nové formy podvodných jednání, zejména subvenční (odraz je v § 246 tr. zák), úvěrové podvody (§ 265b), konkurzní (§ 283 a násl. tr. zák), nově byla formulována skutková podstata trestního činu lichvy (§ 302a tr. zák.).

Dne 15. 5. 1986 v důsledku rozvoje informační techniky a počítačů, jakož i celé komunikační sítě, bylo zapotřebí zajistit adekvátní právní úpravu. V trestním zákoně tak došlo k novelizaci - §202a, 263a, 269, 270, 303 a 305b). Nové formy platebního a finančního styku přinesly trestné činy zneužívání šeků, platebních a úvěrových karet (§ 266b tr. zák.), stejně jako falšování příslušných formulářů k vydání těchto dokladů (pro vydání Eurošeků a Eurokaret (§ 152a tr. zák.). Trestněprávní ochrana svobodné soutěže v rámci EU zakotvená v § 17 citovaného zákona byla rovněž promítnuta do trestního zákona, stejně jako byla posílena ochrana zaměstnanců, zejména v oblasti sociálního zabezpečení a zajištění existencí (§ 266a tr. zák).

Trestnost podle tohoto nového zák. ustanovení se vztahuje na zaměstnavatele, kteří neplatí za své zaměstnance sociální zabezpečení a nemocenské pojištění, ale i mzdu, zákon připouští zánik trestnosti uznáním dluhu a zaplacením před odsuzujícím rozsudkem. Tato koncepce jistě přispívá k demokratickému duchu zákona a zvyšuje tak důvěru občanů v právní řád, neboť chrání lidi proti nouzové situaci, u nás obdobné ustanovení má



charakter ochrany státního rozpočtu, takže je zařazeno do finančních trestných činů.

*Německý trestní zákoník z 15. 5. 1871 (RGBl 195) v úplném znění z 13. 11.*

*1998 (BGBl I 3322)* tvoří Obecná část, která se skládá z 5 oddílů a Zvláštní část, členěná do třiceti hlav podle stupně společenské závažnosti činů. Žádný zvláštní oddíl postihující hospodářskou kriminalitu neobsahuje. Prvá hlava obsahuje trestné činy proti míru, velezrady, ohrožování demokratického právního státu, pak následují další protistátní a proti ústavní činy. Po trestných činech proti veřejnému pořádku (7. oddíl) následuje 8. postihující falšování peněz, ochranných známek a chráněných vzorů (§ 146 – 152a). Majetkové trestné činy jsou obsaženy v oddílu 19. s názvem „krádež a zpronevěra (242 – 248c). 20. oddíl postihuje loupež a vyděračství, další oddíl podílnictví a přechovávačství, 22. podvod, další pak falšování listin, 24. oddíl je věnován konkurzním deliktům, 25. postihuje zneužívání vlastnictví ke škodě celku, 26. trestné činy proti svobodné soutěži, 27. poškozování cizí věci, 28. trestné činy obecně ohrožující, 29. delikty proti životnímu prostředí a poslední „trestné v úřadě“ zahrnující úplatkářství, zneužívání pravomoci atp. Trestní zákon obsahuje 358 paragrafů. Do německého trestního zákoníku se promítly ve formě novelizací všechny mezinárodní závazky, jež jsou pro Německo závazné ze směrnic orgánů EU, mezinárodních smluv aj. neplatí tam nadřazenost mezinárodního práva nad národním jako u nás.

Ke všem závažnějším otázkám jsou v komentářích uvedeny rozsáhlé přehledy judikatury a odborné literatury. Podle určitých pramenů tam probíhá i teoretická spolupráce v této oblasti mezi státním zastupitelstvím a výzkumnými ústavami, jakým je Ústav Maxe Plancka. Pozornost se soustřeďuje zejména na řešení nově vzniklých otázek souvisejících s postihem nových forem hospodářské trestné činnosti.

V německé učebnici trestního práva <sup>34</sup> obecné zpracování hospodářské trestné činnosti nenalezneme, učebnice je dělena do dvou svazků, z nichž první pojednává o trestných činech proti osobnosti, druhý o trestných činech proti majetkovým hodnotám a právům (Vermögenswerte). Toto členění je pro praxi přehledné a srozumitelné, není vedeno jen snahou blíže přiblížit jen jednotlivá ustanovení trestních zákonů, jako je tomu u nás.

Zdá se, že německá úprava je konkrétnější, i když je daleko kazuističtější než naše. Zřejmě je to ale cesta vhodnější, jak tuto složitou problematiku upravit v případě, že bude přijato formální pojetí trestného činu.

Nezdá se však, že by touto cestou šel i náš návrh trestního zákona, který zřejmě příliš velké změny na tomto úseku rekodifikace nepředpokládá.

---

<sup>34</sup> Wessels/Hillenkamp: Strafrecht, Besonderer Teil 2/ 21. vyd. Müller Heidelberg, 1999

## VII. Ruská právní úprava

Ruský trestní zákoník, přijatý Státní dumou dne 24. 5. 1996, který podepsal prezident dne 13. 6. 1996 a schválený Sovětem Ruské federace dne 5. 6. 1996 nabyt účinnosti dnem 1. 1. 1997. Byl vypracován ve spolupráci s německým Institutem Max Plancka. Je podměrně moderní, jsou v něm zpracovány všechny mezinárodní závazky a zákoník je plynule novelizován. Zachovává však určitou tradici, obdobně jako je tomu u nás.

Článek II. Ústavy Ruské federace zakotvuje ochranu vlastnictví bez ohledu na jeho formy, z čehož vychází i úprava oddílu VIII. Ta obsahuje postih trestných činů ve sféře ekonomiky. Hlava 21 obsahuje skutkové podstaty trestných činů majetkových, hlava 22 trestné činy ve sféře ekonomické činnosti a hlava 23. trestné činy proti zájmům služby v obchodních a jiných organizacích. Toto členění odpovídá praktickým společenským potřebám, kde rozvoj soukromého vlastnictví, volné soutěže a svobody trhu je ještě značně ovlivněn neblahým dědictvím ze sovětské epochy.

### *Teorie členění útoky směřující proti vlastnictví na tři okruhy:*

- 1) rozkrádání a jiné způsoby přisvojování cizího majetku a práv (čl. 158 – 164 tr. zák),
- 2) jiné trestné činy směřující k nabývání neoprávněných výhod a prospěchu (čl. 163 – 165 tr. zák.),
- 3) ostatní trestné činy podobných jednání (čl. 166 – 168 tr. zák), kupř. poškozování cizí věci, provozování nepovoleného podnikání.

Některé skutkové podstaty, jako kupř. neoprávněné nakládání s motorovým vozidlem (Čl. 166), jsou formulovány téměř kasuisticky, což jistě odpovídá potřebám praxe,

Teorie nedosáhla žádné definice této formy kriminality, a to dříve ani nyní.<sup>35</sup> Obdobně jako v SRN se původně při vymezení objektu těchto trestných činů vycházelo ze sumy způsobené škody a charakteristických znaků, což bylo definováno rozhodnutím Plena NS RF čj. BVS RF č. 7/1995. Postupně byly do formulace skutkových podstat pojímány i jiné charakteristické znaky – kupř. alokace, ulehčující trestní útoky.

Význam judikatury v Ruské federaci je daleko vyšší než u nás. Definice různých pojmů a závazné právní věty mají pro praxi orgánů činných v trestním řízení základní význam. V podstatě se ruská právní úprava podobá našemu pojetí. Vzhledem k naší právní tradici by se však bez jakékoliv pýchy dalo říci, že naše formulace skutkových podstat těchto trestných činů je na vyšší úrovni.

V komentáři k trestnímu zákonu se chápe jako účel celé hlavy 22. zajištění sociálních jistot a perspektivy rozvoje celé společnosti, přičemž trestní právo zajišťuje rovné postavení všech subjektů, zákaz zvláště úředních osob a zneužití jejich pravomoci v rozvoji podnikání.<sup>36</sup> Na prvním místě stojí čl. 169 postihující provozování nedovoleného podnikání jednotlivce nebo ve vedoucím postavení organizace zneužitím služebního postavení. Trestní sankce jsou nízké (peněžitý trest) a při způsobení značné škody hrozí trest odnětí svobody do 5 let. Do rozsahu škody se nezahrnují jen materiální ztráty, ale i další, zejména ve ztrátě pracovních míst.<sup>37</sup> Zákon výslovně zdůrazňuje sociální prvek aplikace trestněprávních prostředků.

Čl. 170 postihuje registraci nezákonných právních úkonů a informací o půdě, zahrnuje nejen úmyslné nepravdivé zápisy do katastru, ale i jakékoliv ziskuchtivé informace směřující k snížení daní apod. poplatků. Toto ustanovení je důležité pro překonání potíží spojených s privatizací půdy, která byla dříve výlučně ve státním vlastnictví.

<sup>35</sup> Vladimirov V.A.: *Otvěstvennosť za koristnyje prestuplenija i posjagatelstva na sbosvennosť*, Moskva, 1986

<sup>36</sup> Kruglikov L.L.: *Praktikum po ugolovnomu pravu*, Beck, Moskva 1997

<sup>37</sup> Gladyščev J.A. Golovlev J.V. *Otvěstvennosť za prestuplenija sfere predprinimatelstva*. N.Novyorod 1995

Čl. 171 postihuje neplnění povinností při porušování pravidel stanovených při udělení licence na určitý druh podnikání, další článek postihuje nezákonnou bankovní činnost.

Čl. 173 postihuje nezákonné zakládání falešných podniků a firem za účelem poškození věřitelů, snížení daní, získání neoprávněného prospěchu nebo zakrývání nezákonného podnikání.

Důležitým zákonným ustanovením je čl. 174, postihující legalizaci peněz a jiných prostředků získaných nezákonnou cestou (praní špinavých peněz). Před přijetím tohoto článku probíhaly diskuze, zda je nutné tento postup uvést do trestního zákona. Byla tak prosazena nejen účelnost, ale i hrozba sankcí za tyto činy. Postih se vztahuje na všechny nelegální obchodní, finanční operace, jakož i na jakoukoliv podnikatelskou činnost a umožňuje použití přísných sankcí.

Navazuje čl. 175 „získání nebo dání do oběhu majetku získaného úmyslnou trestnou činností“.

Úvěrové podvody postihuje čl. 176 „Nezákonné získání úvěru“, čl. 177 „Úmyslné vyhýbání se povinnostem zamezujících předluženost“ a čl. 178 „Protimonopolní ustanovení“ .

Zdálo by se, že je nesystematické zařazení čl. 179 tr. zák. postihující přinucení násilí nebo hrozbu k provedení právního úkonu ke škodě poškozených, anebo odmítnutí takového úkonu, což by mělo aplikováno na rozšiřování nebo publicitu takového úkonu.

Další ustanovení postihují nezákonné používání ochranné známky, chráněných vzorů a zásahy do sféry autorských a jiných immateriálních práv, porušení státních cejchů atp.

Nesmírně zajímavý je čl. 182 postihující úmyslnou falešnou reklamu, která má za následek značnou škodu nebo prospěch pro pachatele.

Rovněž také další ustanovení čl. 183 postihující trestními sankcemi získání nebo rozšiřování informací, které jsou chráněny bankovním nebo obchodním tajemstvím, je pro ruské právo nové.

Pro nás je překvapující čl. 184 postihující podplácení hráčů a sportovních akcí v profesionální sféře, jakož i jiné porušování soutěže v obchodním světě.

Další články postihují finanční kriminalitu – vydávání falešných cenných papírů nebo bankovek, jakož i karet.

Místním podmínkám odpovídá i zařazení čl. 188, postihující pašeráctví. Nezákonný vývoz technologií, vědecko-technických informací a služeb k používání zbraní hromadného ničení je postižen v čl. 189.

Další články postihují vývoz uměleckých, starožitných a archeologických předmětů, stejně jako čl. 191 nezákonný oběh drahých kovů, drahých kamenů a jantaru, porušení pravidel při nalezení takových kovů a kamenů.

Čl. 193 postihuje nevrácení cizích valut státu, dále neplacení cla. Protiprávní úkony spojené s konkurzem jsou postiženy v čl. 195, předstírání bankrotu v čl. 196, fiktivní bankrot čl. 197.

Dále jsou zařazeny trestné činy daňové. Čl. 200 postihuje poškozování spotřebitelů a odběratelů. Tento článek vychází z federálního zákona z r. 1996 (SZ RF 3/1996) o ochraně práv spotřebitelů, vplynuvší z mezinárodních závazků státu.

Zajímavé je, že pod textem zákonného ustanovení je uvedena poznámka definující rozsah škody jako základní podmínky trestního postihu. Kvalifikace v ruském právu vychází vždy z násobku měsíčního výdělku.

Systematika je odlišná, avšak koncepce i formulace jednotlivých skutkových podstat zásadně odpovídá světovému trendu i našemu legislativnímu pojetí.

Na ruské právní úpravě je vidět německý vliv ( Trestní zákon byl totiž vypracován spolu s odborníky z Max Planckova institutu ve Freiburgu). I když nemám přílišné porozumění pro kauzaistické pojetí skutkových podstat trestných činů, domnívám se, že kupříkladu čl.184 a čl.191 jsou podnětem k podobné úpravě i v našem právním pojetí.

## VIII. Platná česká právní úprava

Při hodnocení platné právní úpravy hospodářské kriminality je nutno pečlivě zvážit faktory, které celý legislativní proces ovlivňovaly. Průběh společenské a ekonomické transformace po r. 1989 byl poznamenán nedočkavostí a nedocenením průvodních jevů, což mělo za následek hodnocení právních norem spíše jako kvantitativní než kvalitativní. Z odborných pramenů vyplývá, že ani v současné době nelze legislativní činnost v této oblasti vidět jako činnost koncepční, která by hospodářskou realitu předjímal a ne ji průběžnými dodatky jen doháněla.

Zřejmě proto je celá právní úprava hospodářského života podle některých autorů nepřehledná a často nesrozumitelná, což je pro ochranu řádného fungování hospodářství a ochranu proti kriminálním útokům kontraproduktivní.<sup>38</sup> S tímto převzatým názorem autorky je možno s výhradami souhlasit.

Odborníci z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci provedli v oblasti hospodářské trestné činnosti rozsáhlý výzkum, spojený s dotazníkovou akcí státních zástupců, soudců a policejních odborníků. Provedli nejen analýzu platné právní úpravy, ale ve své zprávě popsali souhrn všech vnějších a vnitřních faktorů ovlivňujících efektivitu odhalování a postih pachatelů a došli k závěru, že boj s touto závažnou formou kriminality není zatím úspěšný.<sup>39</sup>

Téměř převažující většina dotázaných uvedla, že největší problém spočívá v dokazování trestné činnosti a to zejména subjektivní stránky jednání pachatele. Hlavní příčinou nedostatečného postihu vidí v složitosti a nesnadné právní kvalifikaci případů a v přílišné komplikovanosti netrestní legislativy. Nebyl však vyjádřen zásadní nesouhlas s úrovní trestněprávní úpravy.

<sup>38</sup> Kadeřábková D.: Výskyt hospodářských kriminálních aktivit a popis rozdílů v její indikaci vnějším okolím před a po r. 1990 IKSP, Praha, 2001

<sup>39</sup> Šajnost M. a kol.: Výzkum ekonomické kriminality, cit. díla

Soudci jako problém uvedli velký časový odstup od spáchání trestného činu, účelové zahajování trestního stíhání a mnohdy zbytečnou kriminalizaci občanskoprávních vztahů, nezáměr postihovat trestnou činnost do všech důsledků a velkou zatíženost soudů s ohledem na složitost hospodářské činnosti, zejména u okresních soudů.

Státní zástupci připustili problémy se zajišťováním důkazního materiálu, zejména účetních dokladů a informací od bank, nekvalitní netrestní legislativu s četnými novelizacemi, rozporuplnou judikaturu. To vše dělá i z jasného skutku komplikovanou věc. Další problémy přináší ne vždy kvalitní práce vyšetřovatelů a nezáměr o specializaci orgánů činných v trestním řízení. Znalecké posudky byly často shledány jako rozporuplné.

Pokud jde o policisty, ti poukázali na nejednotný výklad práva u soudů a státních zastupitelství, neexistenci trestní odpovědnosti právnické osoby a také na nedostatečné základní technické vybavení složek policie na okresní úrovni, včetně počítačů, připojení na internet atp. Tím dochází k značnému prodlužování trestního řízení, často ovlivňovaného nekázní a nezáměrem svědků a různými obstrukcemi ze strany obviněných a jejich obhájců, včetně účelové obhajoby.

Je třeba si uvědomit, že trestní právo – právě na tomto úseku – hraje výrazně subsidiární úlohu. Je a může být účinné až po vyčerpání ostatních právních prostředků. Podle nové koncepce trestního řízení je třeba dokazovat všechny podstatné okolnosti svědčící jak pro vinu, tak pro nevinu obžalovaného. Důkazní řízení se stává daleko důležitější než tomu bylo dříve a je svěřeno soudům, a to v převážné rozhodující míře.

Současná úprava trestního řízení klade na orgány činné v trestním řízení daleko vyšší požadavky na jejich aktivitu, znalosti, zkušenosti, psychologické dovednosti atp. Všechny tyto požadavky vyžadují znalost a dovednost aplikovat řádně nejen trestní právo, ale i všechny předpisy související. Proto se klade důraz na specializaci orgánů. Účinnost legislativní činnosti vyžaduje rovněž



komplexní znalosti. Dosavadní novely trestního zákona byly převážně v této oblasti hodnoceny jako málo provázané s ostatními a souvisejícími zákonnými ustanoveními.

Účinnost relevantního působení vyžaduje odpovídající právní vědomí. To však – jak již bylo řečeno – je v hospodářské oblasti daleko nižší a řídí se zásadou „co není zakázáno, je dovoleno“, Tím dochází k tomu, že se v právu vidí všelék na všechny bolesti a obtíže. Veřejnost, podporovaná mediálními prostředky, vyžaduje stále nové a přesnější předpisy, a tak legislativní snahy ústí do účelových, stále nových úprav. Kdybychom hodnotili celou situaci, dá se stručně říci, že není zájem ani shora, ani zdola. Přežívají pouze kritické hlasy na neefektivnost trestní justice a bezzubé zákony, což je zejména interpretování lacinou mediální propagandou.

Při zkoumání účinnosti stávající právní úpravy vyplývá, že je možné se častěji setkávat s právní úpravou, která se pokouší odstranit empiricky zjištěnou zneužitelnost předchozí úpravy, odstranit nekompatibilitu s dalšími právními předpisy a nebo odstranit jiný podobně kontraproduktivní výsledek.

Takto v novelách trestního zákoníku šlo především o následnou obranu proti stávajícímu ohrožení, jako kupř. novela č. 557/1991 Sb., která jako reakci na negativní jevy objevující se v privatizačních a restitučních souvislostech, definuje novou skutkovou podstatu trestného činu pletich při veřejné soutěži a dražbě (§ 128a, 128b, 128c tr. zák.) nebo trestné činy pletichy při konkurzním a vyrovnávacím řízení (256b tr. zák.), stejně jako trestný čin provozování nepoctivých her a sázek (250a tr. zák.), který byl po zařazení trestných činů pojistného a úvěrového podvodu kodifikován jako § 250c tr. zák. Přitom nelze zanedbat naprostý nedostatek systematické pozornosti bankrotům, které činí nejslabší článek českého podnikatelského prostředí, jak vyplývá z hodnocení zejména zahraničních investorů. Zákon byl již novelizován více než 11x a v současné době se dále přepracovává.

Také u trestných činů majetkových v hlavě deváté trestního zákona se projevil předstih kriminálních aktivit před trestněprávní teorií. Nejednotností výkladu docházelo mezi odborníky k závěru, že ekonomika je citelněji oslabována důsledky kriminálních aktivit, některých trestných činů majetkových jako je podvod, zpronevěra, poškození cizí věci atp., než u trestných činů hospodářských, aniž by došlo k vymezení systematiky druhů těchto aktivit a sladění se stávající právní úpravou.

Nejsou řídké případy, kdy zahraniční investor po setkání s nestandardní podobou našeho právního prostředí buď zcela ztrácí zájem zde realizovat své podnikatelské záměry, nebo hledá způsoby, které by mu mohly podle zahraničního práva a nejrůznějších kontaktů postup ulehčit nebo obstrukce našeho právního řádu obejít. Nejednou na takovéto snahy navazují i protiprávní aktivity.

Je samozřejmé, že právní úprava nemůže postihnout všechna úskalí a rizika. Z odborné literatury <sup>40</sup> vyplývá nesmlouvavý požadavek na pracovníky hospodářské, ale zejména finanční oblasti zachovávat loajalitu, tedy nejen normy právní, ale i zejména etické.

Postupem doby se podnikatelské prostředí, jakož i činnost orgánů činných v trestním řízení stále zlepšuje.. Zatím se sice jedná o jednotlivé pachatele , kteří se většinou hájí, že plnili příkazy nadřízených, či šlo o VIP. Nedaří se dosud prokazovat naplnění znaků naplňujících ustanovení § 89 odst. 17 tr. zákona o zločinném spolčení.

Pro názornost je účelné uvést orientační přehled trestných činů tak, jak byl zpracován odborníky IKSP v citovaném díle (Tab. č. 1) z doby minulé. Bohužel však tabulka neobjasňuje informace z oblasti finanční kriminality, i když úvěrové, pojišťovací a konkurzní podvody a jiná podobná trestná činnost byla a je značně rozšířena. Nutno poznamenat, že v důsledku nedostatečného

<sup>40</sup> Koukal P. Banka a trestní řízení, Právní praxe 2/1996

Příb J.: Máme v ČR kvalitní podnikatelské prostředí? Hospodářská komora, Praha 2002

Raban P.: České obchodní právo, jeho stav a perspektivy Eurounion 2002 aj.

teoretického zpracování této rozsáhlé problematiky a nejednotnosti vymezení pojmu hospodářské trestné činnosti dochází k tomu, že finanční kriminalita je zkoumána zvlášť od „obecné“ hospodářské kriminality. Vliv speciálních právních předpisů toto stanovisko ovlivňuje.

Kriminologové považují finanční kriminalitu za subkapitulu hospodářské kriminality a zkoumají a hodnotí ji zcela odděleně.<sup>41</sup> Je nutno přiznat, že znalost otázek finanční problematiky je zvláště náročná a vyžaduje specializaci. Vždyť i obor finančního práva je zcela samostatný a odlišný od práva správního a občanského či obchodního. Dá se říci, že je této problematice věnována patřičná pozornost, což vyplývá jak z odborné literatury, tak i specializace. Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců vydal již uvedené tři rozsáhlé svazky instruktivně vysvětlující všechny problémy, a to v roce 1997. Od té doby se postupně objasňují a vysvětlují všechny nově vznikající otázky. To se o hospodářské kriminalitě v užším slova smyslu, tedy bez finanční problematiky, říci nedá.

Proto i v této práci se soustředím pouze na nejzávažnější trestné činy, které nejsou dostatečně zpracovány v literatuře, i když se v praxi vyskytují. Méně závažné s hlediska výskytu ponechám spíše stranou.

Subsidiarita aplikace trestního práva vyplývá i z dalších tabulek.

Tabulka č. 2 vypovídá o počtu odsouzených pachatelů hospodářských trestných činů podle hlavy II trestního zákona. Obdobně jako v zahraničí jsou ukládány spíše mírnější tresty a počet uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody je zanedbatelný.

Tabulka č. 3 vypovídá o členění trestů uložených za vybrané hospodářské delikty v roce 2003 a doplňuje tak údaje z předchozího přehledu.

Účinnost právních norem nelze hodnotit kvantitativně podle zaběhnutých metod. Dochází k prolínání různých forem trestné činnosti, někdy i k překvalifikování skutkových podstat uvedených v obžalobě v průběhu soudního

---

<sup>41</sup> Baloun V.: Finanční kriminalita, IKSP 2004 Praha aj.

řízení. Pokusím se o analýzu účinnosti a jasné aplikace zák. ustanovení druhé hlavy zvláštní části trestního zákona v chronologickém sledu, jak vyplývá ze zákona.

*Problematika postihu ekonomické kriminality*

**Tabulka č. 1**

**Nápad trestných činů hospodářské kriminality s analýzou vybraných trestních spisů.**

Počty odsouzených osob za vybrané trestné činy hospodářské kriminality v ČR

<b>Trestný čin</b>	<b>1999</b>	<b>2000</b>	<b>2001</b>	<b>2002</b>	<b>2003</b>
<b>Hlava II</b>					
§ 118 – neoprávněné podnikání	45	37	40	46	57
§ 121 – poškozování spotřebitele	2	4	8	4	2
§ 124 – poruš. Předpisů o oběhu zboží s cizinou	20	16	18	13	8
§ 125 – zkreslování údajů o stavu hospodaření	17	23	32	62	91
§ 126 – porušení povinnosti v řízení o konkurzu	13	26	37	58	105
§ 127 – porušování závazných pravidel...	3	6	1	1	5
§ 128 – zneužívání informací v obch. Styku	1	8	2	4	12
§ 140 – padělání a pozměňování peněz	0	89	73	90	106
§ 145a – padělání a pozměňování nálepek...	4	0	3	0	3
§ 147 – nedovolené daně, pojistného...	105	303	382	415	437
§ 148 – zkrácení daně poplatku...	240	226	233	336	356
§ 128 odst. 4		9	14		15
§ 148a – porušování předpisů o nálepkách...	66	89	78	45	37
§ 148b – neplnění oznam. Povinnosti...	0	0	0	1	0
§ 149 – nekalá soutěž	0	1	2	3	5
§ 150 – poruš. Práv k ochranné známce...	481	612	346	200	144

§ 151 – porušování průmyslových práv	0	4	1	0	2
§ 152 – porušování autorského práva...	148	176	137	166	126
<b>Hlava IX.</b>					
§ 248 – zpronevěra	2620	2951	3015	2935	2577
§ 248 odst. 4		36	29		7
§ 250 – podvod	5138	6034	5491	6124	5575
§ 250 odst. 4		187	175		110
§ 250a – pojistný podvod	48	74	113	209	242
§ 250a odst. 4		22	23		24
§ 250a odst. 5		4	3		0
§ 250b – úvěrový podvod	82	243	652	2094	2686
§ 250b odst. 4		12	14		14
§ 250b odst. 5		9	1		2
§ 251a – podílnictví (špinavé peníze)	5	6	3	7	6
§ 253 – lichva	0	6	0	1	4
§ 255 – poruš. pov. při správě ciz. majetku	34	33	36	43	38
§ 256 – poškozování věřitele	26	34	39	60	76
§ 256a – zvýhodňování spotřebitele	6	9	10	16	32
§ 256b – pletichy při řízení konkurzu	0	0	0	0	0
§ 256c – předlužení	-	-	0	2	2

Poznámka: Tabulky č. 1 až 3 byly převzaty z citovaného výzkumu kriminality, 1 KSP, 2004

Tabulka představuje počty osob odsouzených za trestné činy, které zpravidla označujeme jako hospodářskou (ekonomickou) kriminalitu. Jde o trestné činy hospodářské podle hlavy II. a trestné činy proti majetku podle hlavy IX. zvláštní části trestního zákona. Sledováno je pětileté období v rozmezí od roku 1999 do roku 2003. Údaje jsou převzaty ze statistických ročenek kriminality a z dalších materiálů Ministerstva spravedlnosti ČR.

K závažným trestným činům hospodářské kriminality řadíme především trestné činy podvodu a zpronevěry, spáchané podle odstavce 4 ustanovení § 250 a § 248, byla-li činem způsobena škoda velkého rozsahu. V ostatních případech těchto trestných činů, kterých je páchán značný počet, většinou nejde o hospodářskou kriminalitu, ale o tzv. obecnou majetkovou kriminalitu.

Z tabulky č. 1 vyplývá, že pomineme-li výše zmíněné trestné činy podvodu (§ 250) a zpronevěry (§ 248), kde ve většině případů nejde o hospodářskou kriminalitu, je zcela evidentně, co do výše nápadu, na prvním místě trestný čin úvěrového podvodu podle § 250b. Pro tento jediný trestný čin bylo např. v roce 2003 odsouzeno 2686 osob, což je více než za všechny zbývající trestné činy (bez zpronevěry a podvodu) evidované v uvedené tabulce. Pro tyto zbývající trestné činy bylo odsouzeno dohromady 1896 osob. Navíc je třeba poukázat na stále vzestupný trend tohoto trestného činu.

Na druhém místě co do počtu odsouzených osob, jsou trestné činy daňové, konkrétně neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (§ 147) a zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 148). Naproti tomu statisticky zcela zanedbatelná čísla počtu odsouzených osob byla vykázána u trestných činů poškozování spotřebitele (§ 121), porušování závazných pravidel hospodářského styku (§ 127), padělání a pozměňování nálepek k označení zboží nebo předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti (§ 145a), neplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení (§ 148b), porušování průmyslových práv (§ 151), podílnictví (§ 251a), lichva (253), pletichy při řízení konkurzním a vyrovnávacím (§ 256b), předlužení (§ 256c). Počet osob odsouzených za tyto vyjmenované trestné činy v celém sledovaném období nikdy nedosáhl čísla deset za jeden rok.

V současné době tyto orientační údaje neplatí, dochází k objasňování a postihu složitých hospodářských trestných činů. Formy ekonomické kriminality reagovaly na různé etapy privatizace, restituce a rozvoje bankovního a

investičního sektoru. Rovněž významný je vliv postupného zdokonalování práce orgánů činných v trestním řízení a ke zlepšování kontrolních mechanismů.

**Tabulka č. 2**

**Rozhodování soudů o trestných činech hospodářských podle hlavy II.  
Zvláštní části trestního zákona za období let 1999 – 2003**

	1999	2000	2001	2002	2003
<b>Počet všech odsouzených osob v ČR</b>	62 595	63 211	60 182	65 098	66 131
Počet osob odsouzených podle hlavy II.	1220 (2%)	1631 (2,6%)	1408 (2,4%)	1452 (2,2%)	1506 (2,3%)
Trest NEPO celkem	144 (12%)	119 (7%)	123 (9%)	110 (7%)	115 (8%)
NEPO do 1 roku	29 (20%)	29 (24%)	22 (18%)	18 (16%)	17 (15%)
Přes 1 r. do 5 roků	77 (53%)	51 (43%)	64 (52%)	58 (53%)	46 (40%)
Přes 5 r. do 15 roků	38 (26%)	39 (33%)	37 (30%)	34 (31%)	52 (45%)
Trest PO	609 (50%)	908 (56%)	852 (61%)	1007 (69%)	1072 (14%)
Peněžitý trest	462 (38%)	521 (32%)	327 (23%)	262 (18%)	209 (14%)
a) peněžitý trest uložený samostatně	354 (29%)	413 (25%)	247 (18%)	186 (13%)	138 (9%)
b) peněžitý trest ve spojení s jiným trestem	108	108	80	76	71
Zákaz činnosti celkem	74 (6%)	69 (4%)	74 (5%)	89 (6%)	97 (6%)
Obecně prospěšné práce	18 (1,5%)	69 (4%)	72 (5%)	48 (3%)	72 (5%)
Jiný trest	83	101	87	67	193
Upuštěno od potrestání	11	21	27	31	40
Zproštěno obžaloby	129	264	414	432	538
Zastaveno trestní stíhání	78	86	117	164	234



**Tabulka č. 3**

**Tresty uložené soudy v ČR v roce 2003 za vybrané trestné činy  
hospodářské z hlavy II. zvláštní části trestního zákona**

Trestný čin	Odsouz. celkem osob	NE PO	PO	Obecně prospěšné práce	Peněžitý trest celkem	Zákaz činnosti celkem	Upuštěno od potrestání	Zproštěn í obžalob y
§ 118	57	5	38 67%	6	6	4	2	9
§ 121	2	-	-	-	2	-	-	1
§ 124	8	-	3	1	6 75%	2	- 4 vyhoštění	0
§ 125	91	1	69 76%	7	12 13%	11 11%	2	18
§ 126	105	-	83 79%	6	16 15%	6	-	14
§ 127	5	-	1	-	1	-	3	2
§ 128	12	4	4	-	6 50%	4 33%	-	13
§ 140	106	4 43%	53 50%	6	3	5	-	18
§ 145a	3	-	-	2	1	-	-	0
§ 147	437	2	408 93%	11	9	8	10	263
§ 148	356	51 14%	275 77%	5	51 14%	52 15%	13	135
§ 148a	37	2	17 46%	1	11 30%	-	-	5
§ 149	5	-	3	-	1	-	-	10
§ 150	144	2	43 30%	13	46 32%	2	4	17
§ 151	2	-	-	1	1	-	-	2
§ 152	126	2	70 56%	11	36 29%	3	2	20

## VIII. 1 Trestné činy proti hospodářské soustavě

Samotný název prvního oddílu hlavy druhé zvláštní části trestního zákona vyznívá poněkud archaicky. Hospodářská soustava v tradičním smyslu bývalého, centrálně řízeného a kontrolovaného hospodaření pozbyla v tržním hospodaření a volné hospodářské soutěži smysl.

### Neoprávněné podnikání (§ 118)

Tato skutková podstata byla v této podobě zařazena do trestního zákona novelou č. 175/1990 Sb. ( Předtím existovala prakticky shodná skutková podstata pod názvem „Nedovolené podnikání“ ).

Podle policejních i justičních statistik se nejedná o trestný čin, který by ve výskytu trestných činů hrál významnou roli a nepatří ani k dokumentačně složitým.

Tak kupř. v r. 2003 evidovala policie 147 zjištěných skutků a 111 stíhaných osob se zjištěnou škodou ve výši 42 milionů Kč. Dle statistické evidence MS ČR za r. 2002 se tato trestná činnost promítla u 117 obžalovaných, z čehož 46 bylo odsouzena, 1 osobě byl uložen nepodmíněný trest. Komentář k tomuto ustanovení trestního zákona <sup>42</sup> je rozsáhlý, přináší citace souvisejících norem, objasnění používaných pojmů, jakož i vysvětlivky k postupu odhalování a hodnocení konkrétního skutku.

Neoprávněného podnikání se dopouští každý, kdo poskytuje služby nebo provozuje výrobní nebo jiné výtěžné podnikání v rozporu se živnostenským zákonem nebo jinými právními předpisy. K trestnosti je však potřeba, aby neoprávněné podnikání bylo prováděno ve větším rozsahu. Neoprávněným podnikatelem je ten, který podniká buď bez přísl. oprávnění, anebo tehdy, překračuje-li jeho rozsah. Euronovela trestního zákona v § 118 citelně zvýšila horní hranici pro uložení trestu, což je vyjádřeno kvalifikovanou skutkovou

---

<sup>42</sup> Šámal, Púry, Rizman, Trestní zákon. Komentář, Beck, 1997 s. 754

podstatou v odstavci druhém, a zejména třetím v návaznosti na § 89 odst. 11 vymezeního výši značného prospěchu tj. ve výši nejméně 500 000 Kč. Zařazením tohoto odstavce reagoval zákonodárce zejména na neoprávněné podnikání spočívající v průmyslové výrobě lihu a alkoholických nápojů. Pachatele této trestné činnosti nebylo možno podle platné úpravy postihnout podle § 149 tr. zák. o zkrácení daně, neboť by tak byl nepřímou donucen svou trestnou činností oznámit, což je v rozporu s principem, že k přiznání nesmí být nikdo donucován.

V praxi bývají problémy způsobené nejednotností výkladu živnostenského zákona pracovníky živnostenských úřadů, v jejichž kompetenci je takové problémy řešit. Orgánům činným v trestním řízení podávají živnostenské úřady odborná vyjádření na rozsah podnikání, která se někdy podstatně liší. Proto by předmět podnikání měl být ve všech dokumentech týkajících se konkrétního pachatele jednotný a určitý. Rozsah živnostenského oprávnění se posuzuje podle obsahu živnostenského listu nebo koncesní listiny s přihlédnutím k ustanovením živnostenského zákona.

V této souvislosti je nutno se zmínit o tom, že některé činnosti nejsou právně regulovány a není k nim tedy zapotřebí žádného úředního oprávnění, povolení nebo registrace, takže nemohou být neoprávněným podnikáním ve smyslu § 118 tr. zák. Takovými činnostmi jsou kupř. prodej zemědělských produktů z vlastní výroby, drobné pěstivelské nebo chovatelské činnosti určené přímým spotřebitelům. Tak je to také s pronájmem nemovitostí, nejedná-li se o pronájem spojený s poskytováním určitých ubytovacích služeb. Příjmy z pronájmu, který není podnikáním, však podléhají zdanění podle zákona o daních z příjmu. Komentář uvádí ještě řadu obdobných činností, které nejsou trestným činem ve smyslu § 3 tr. zákona.

Obdobně jako v jiných zahraničních trestních zákonících se komentář zmiňuje i o poskytování sexuálních služeb. Podnikání v sexuálním průmyslu

nelze legalizovat např. oprávněním poskytovat erotické masáže. Navíc zde hrozí postih pro trestný čin kuplířství podle § 204 tr. zákona.

Za neoprávněné podnikání v bankovníctví může být považováno neoprávněné provádění směnářské činnosti (§1 odst. 3 písm. k) BankZ), obchodování se zlatem nebo devizovými hodnotami na účet klienta nebo poskytování investičních služeb v rozporu s poskytnutou bankovní licencí (1. odst. 3 písm.h BankZ). Obdobně v oblasti kolektivního investování lze spatřovat trestní odpovědnost za hospodaření s majetkem zákazníka spočívajícím v uschování a spravování cenných papírů.

Do vydání rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 1999 sp.zn. 8 Tz 77/99 (SR 145/1999) bylo sporné posuzování zprostředkování úvěrů v rámci volné živnosti „zprostředkovatelské činnosti“. V praxi bývá pachatelem obvykle fyzická osoba, která se zabývá podnikáním. V praxi se vyskytl případ, který byl řešen judikaturou, kdy pachatelé předstírali, že založili fingoanou společnost, která dle obchodního zákoníku nevznikla. Jednalo se proto o naplnění znaků § 118 tr. zákona (R 1/1985).

Stejně tak je nutno řešit trestní odpovědnost fyzických osob zaměstnanců právnické osoby, které pod jejím jménem jednaly a naplnily znaky této skutkové podstaty.

V současné době proběhl medii případ, kdy byla obžalována vedoucí úvěrového oddělení banky, která poskytla úvěry překračující rámec její pravomoci. Je pravděpodobné, že dojde k překvalifikaci tohoto skutku v rámci řetězové hospodářské kriminality. Obhajoba obžalované, že jednala v souladu se svými nadřízenými, neboť se jednalo o VIP, neobstála.

Komentář se zmiňuje o tom, že v případě, že by vedení právnické osoby o takové činnosti nevědělo a ani jinak se na ní nepodílelo, byli by odpovědni pouze „melouchařící“ zaměstnanci právnické osoby. Tato konstrukce v praxi těžko obstojí, neboť u melouchářů většinou chybí podstatný znak této skutkové podstaty, tj. škoda většího rozsahu.

Po subjektivní stránce musí být ve vztahu k neoprávněnému podnikání prokázán úmysl, který musí zahrnovat i znak „neoprávněně“ (R 21/1968). Omyl pachatele ohledně splnění určitých zákonných podmínek provozování určité podnikatelské činnosti se posuzuje podle zásad o omylu (§ 4).

Kvalifikovaná skutková podstata v odst. 2) vyžaduje používání k neoprávněnému podnikání jiného jako pracovní síly, anebo získá-li pachatel trestnou činností značný prospěch. Ve vztahu k používání jiného stačí úmysl nepřímý. Značný prospěch odpovídá § 89 odst. 11, při hodnocení takového následku stačí i kulpózní jednání. Při určení značného prospěchu je třeba odečíst náklady – mzdy, spotřebovaný materiál, cenu vlastní pracovní síly atp. Proto je účelné přibrat znalce z oboru ekonomiky.

#### **Vztah k jiným ustanovením**

Jednočinný souběh se zkrácením daně dle § 148 je vyloučen, neboť po pachateli, který podniká neoprávněně, nelze požadovat podání daňového přiznání. (Již dříve bylo uvedeno odůvodnění -§ 92 /1 TR, R 53/1974, R 29/1982, R 1/1985 aj.). Komentář se zmiňuje o diskuzi vedené k tomuto řešení, kdy finanční orgány zastávají protichůdný názor s poukazem na mlčenlivost dle § 24/5 SpDP. V praxi by to vedlo k častějším oznámením a posléze souběhu § 218 s trestnými činy daňovými, přičemž je zdůrazňována složitost daňových předpisů. Dále se připouští jednočinný souběh s trestným činem poškozování spotřebitele dle § 121, souběh s tr. činem dle 118a je vyloučen. Aktuální je rozhodnutí R 59/1999 o kvalifikaci jednání pachatele spočívajícího v náboru pracovních sil (brigádníků) pro práci v cizině, které vysvětluje i pojem „ve větším rozsahu“ zahrnujícího nejen počet osob, ale i formy a četnost dílčích jednání.

### **Hodnocení:**

Toto zák. ustanovení (a dá se říci, že celý první oddíl) chrání především rovnost účastníků hospodářské soutěže na trhu. Osoba podnikající bez oprávnění má oproti osobě, která musela splnit veškeré náležitosti vyžadované zákonem k podnikání určité výhody, které jí ulehčují pozici v konkurenci s jinými podnikateli. Tyto výhody mohou být ekonomického rázu, nemusí prokazovat občanskou bezúhonnost a kvalifikační předpoklady, většinou neodvádí daně a neplatí svým zaměstnancům pojistné na nemocenské pojištění a sociální zabezpečení, nezajišťuje jim pomůcky pro bezpečnost při práci atp. V provozovnách nemusí dodržovat hygienické podmínky a ostatní zákonná omezení, nemusí vést účetní knihy. Většinou neplatí ani nájem za provozovny, neboť podniká bez označení firmy a adresy. Při neoprávněném podnikání není zapotřebí dodržovat žádné předpisy, právní ani etické. V důsledku takové činnosti jsou poškozováni vlastní zaměstnanci, spotřebitelé, ostatní podnikatelé, narůstá tzv. šedá ekonomika, klesá důvěra ve fungování řádného trhu a ekonomiky. Ochrana státních i společenských zájmů si vyžádala zvýšení trestního postihu těchto forem kriminality – jak v kvalifikované skutkové podstatě trestného činu, tak v přestupkovém zákoně. Novela živnostenského zákona v § 63a odstranila nepoměr mezi sankcemi postihu neoprávněného podnikání v § 24 odst.1 písm.b a podle § 118 tr. zákona. Při porovnání se zahraniční právní úpravou lze dovolit, že naše právní úprava plně odpovídá požadavkům Evropské unie.

### **§ 118 Neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry**

Neoprávněné provozování loterie nebo jiné sázkové hry je zvláštním, speciálním případem neoprávněného podnikání. Na rozdíl od neoprávněného podnikání dle § 118 tr. zákona tato skutková podstata nevyžaduje splnění podmínky většího rozsahu, musí však jít o provozování, které má charakter podnikání nebo s ním souvisí. Na rozdíl od nepoctivých her a sázek dle § 250c

tr. zák. provozovatel loterie nebo podobné hry zpravidla některé její účastníky nezvýhodňuje nebo nepoškozuje a zaručuje jim stejné postavení. Judikát R 28/1996 uvádí případ, kdy pachatel provozoval hrací automat po dobu 2 dnů, takže nebylo vyloučeno posouzení takového jednání jako trestný čin.

Bohatší judikatura, ani odborné prameny k této problematice nejsou, proto se o ní zmiňuji jen stručně.

Porovnáme-li toto zák. ustanovení se zahraničními trestními zákoníky, obdobnou právní úpravu nalezneme v německém právu, a to v § 284 – 287. Na základě zákona o boji proti korupci z 13. 8. 1997 (BGBl I 2038) byly tyto skutkové podstaty zařazeny do 25. oddílu tr. zákona pojednávajícího o zjištěných trestných činech (Strafbare Eigennutz). Ruské právo nic obdobného neobsahuje. Naše právní úprava je stručná a praktickému postihu postačuje.

Další skutkové podstaty hospodářských trestných činů, jako je poškozování spotřebitele podle § 121, porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou podle § 124, porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi podle § 124a, jsou jasně formulované ve smyslu příslušných Mezinárodních dokumentů. V komentáři k trestnímu zákonu jsou podány obšírné vysvětlivky s citací a objasněním souvisejících norem. Jejich aplikace v praxi nečiní žádné větší potíže a jejich výskyt není častý. Proto v rámci omezení této práce se jejich podrobnější analýze nevěnuji.

Další skutkové podstaty souvisejí se současnou hrozbou terorismu a ohrožení bezpečnosti ve světě, je nutno zdůraznit, že účelnost zakotvení dalších skutkových podstat trestných činů, jako je nesplnění důležité povinnosti podle § 124b postihující porušení nebo nesplnění důležité povinnosti zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce o nakládání se zbožím a technologiemi kontrolovanými podle zvláštních předpisů (zák. č. 21/1997 Sb., vyhl. č. 397/2004 Sb., 204/2004 Sb., vyhl. č. 44/1997 Sb. a další); dosažení vydání dokladu pro orgány kontrolující zboží a technologie potřebného dle zvláštních předpisů na základě nepravdivých nebo neúplných údajů dle § 124c, porušování

předpisů o zahraničním obchodu s vojenským materiálem dle § 124d, vydání neoprávněného povolení nebo licence podle § 124e a konečně vylákání povolení nebo licence podle § 124.

Dalo by se říci, že formulace těchto zák. ustanovení je reakcí na poměrně roztráštěné speciální předpisy, takže by bylo možno uvažovat o ucelenější koncepci a obecnější formulaci, než je stávající právní úprava. Obdobná ustanovení mají i jiné trestní zákoníky zajišťující bezpečnost a mír ve světě.



## VIII. 2 Trestné činy proti hospodářské kázi

### § 125 Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění

Tato skutková podstata byla nově formulována novelou č. 253/1997 Sb., kdy došlo k přesnějšímu vymezení podmínek trestněprávního postihu, a následně další novelou č. 105/2000 Sb. byl podstatně změněn text odst. 2).

Objektem tohoto trestného činu je zájem na vedení a uchovávání řádného účetnictví (dle zák. č. 563/1991 Sb. o účetnictví v platném znění) a dalších dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole a na pravdivosti zápisů v obchodním rejstříku. Povinnost vedení řádného účetnictví vyplývá z §§ 35 až 40 obchodního zákoníku. Porušení této povinnosti může spočívat např. v tom, že podnikatel nebo bankéř úmyslně nezaúčtují některé finanční a obchodní operace, nesprávně uvedou jejich povahu (kupř. konzultační činnost) nebo formálně zaúčtují fiktivní nebo podvodné operace zastírající jejich skutečný účel. Může jít ovšem i o jiné formy.

Formulace provedené novelou č. 253/1997 Sb. klade důraz na objektivně zjiřitelné znaky, a nikoliv na dokazování úmyslu pachatele zajistit si neoprávněné výhody, jak tomu bylo dříve. V praxi bylo takové dokazování velmi obtížné. Druhá uvedená novela v souvislosti s novelou č. 338/1991 Sb. o konkurzu a vyrovnání sankcionuje v odst. 2). Každého, kdo zásadním způsobem zfalšuje nebo jinak ovlivní podklady pro vypracování znaleckého posudku, jenž se přikládá na zápis do obchodního rejstříku nebo jinak ohroží nebo omezí práva jiného, že včas neprovede návrh na zápis zákonem stanoveného údaje, nebo neuloží přísl. dokument do sbírky listin, která je součástí obchodního rejstříku.

Ani u tohoto trestného činu nejde o vyšší počet odsouzených osob, dochází však k mírnému vzestupu, což však může být i vlivem aplikační praxe, která se stále zdokonaluje. V r. 1997 bylo odsouzeno 9 osob, 1998 již 20,

r. 2000 již 23, 2001 32, 2002 62, 2003 91 a 2004 vzestup o dvě třetiny oproti r. 2001.

Autoři „Trestné činnosti na českém kapitálovém a bankovním trhu“ (cit. dílo s. 154 a násl.) aplikují toto zák. ustanovení na různá jednání bank a investičních společností. Zdůrazňují, že této trestné činnosti se může často dopouštět i auditor, který poskytuje důležité informace o celkové majetkové (bilanční) situaci banky, investičních společností nebo fondů. Podle § 39 Obch. zák. každá akciová společnost musí mít účetní uzávěrku ověřenou auditorem. Ačkoliv auditor pracuje s daty, vykazovanými závěry o hospodaření, může je výrazně ovlivnit. Pokud tedy auditor úmyslně uvede ve svých závěrech nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje o prověřovaných subjektech, bude trestně postižen podle § 125, mohl by být postižen i podle § 129, pokud by poskytoval dílčí potvrzení o finanční situaci nebo o majetkových poměrech (§ 14 odst. 3, 4, 5 zák. 524P1992 Sb. ve znění dalších předpisů), přičemž § 129 je ve vztahu k § 125 pouze subsidiární.

V praxi se objevily různé názory, zda případný souběh neoprávněného podnikání podle § 118 a zkrácení daně, poplatku apod. podle § 148 není vyloučen. Tuto otázku řešila judikatura (R 53/1974, 29/82, 1/1985 aj.

R 57/2003 zdůrazňuje, že jednočinný souběh s § 148 je vyloučen. Judikát TR NS 2/2004-T 653 řeší běžnou otázku v praxi, kdy zkreslení údajů o hospodaření slouží k daňovým únikům a údaje jsou hrubě zkresleny v daňovém přiznání. Podmínky trestní odpovědnosti podle § 125/1 a 2 jsou splněny i tehdy, jestliže nepravdivé údaje se týkaly skutečností, jejichž následkem bylo zkrácení daně nedosahující většího rozsahu (§ 148 odst. 1 ), protože následek u trestného činu podle § 125 není žádným kvalitativním hlediskem.

Odst. 3. cit. ust. zvyšuje trestní sankce u značné škody dle § 89 odst. 11, přičemž k zavinění stačí nedbalost. Kulpózní zavinění stačí i v případě, způsobí-li pachatel zvláště závažný následek. V praxi je tento trestný čin často mezičlánkem k dalším formám trestné činnosti. Proto jsou významné poznámky

v komentáři týkající se vztahu k dalším zákonným ustanovením. V poměru k trestnému činu poškození a zneužití záznamu na nosiči podle § 257 platí zásada, že trestného činu se nedopustí ten, kdo účetnictví jinak vede při splnění všech podmínek na prostředcích výpočetní a jiné techniky. Formulace těchto vysvětlivek v komentáři je poměrně složitá, neuvádí konkrétní závěry, ale pouze odkazy na různé vysvětlivky, což pro praxi není příliš výhodné.

Při porovnání s jinými trestními zákoníky je nutno přiznat, že takto striktně formulované skutkové podstaty, jak jsou uvedeny v odst. 1) a 2) cit. ustanovení, nacházíme zřídka.

### **§ 126 Porušování povinností v řízení o konkurzu**

Jak již bylo uvedeno, zahraniční investoři si stěžují, že falešné bankroty s tunelováním souvisejí se složitostí zákona o konkurzu, který byl nesčetněkrát novelizován a nyní se zpracovává jeho nové znění. Tento trestný čin byl do trestního zákona zařazen novelou č. 253/1997 Sb. Novelou zák. č. 105/2000 Sb. o konkurzu byla formulace změněna. Podle důvodové zprávy k první novele z r. 1997 je účelem postihů toho, kdo má povinnost podat návrh na prohlášení konkurzu a tuto povinnost nesplní. Předlužený podnik dále podniká a tím strhává do finančních potíží další podnikatelské subjekty. Toto ustanovení tedy chrání řádný průběh konkurzního řízení. Ze statistiky vyplývá, že v letech 1997-8 byl výskyt této trestné činnosti nepatrný, později stále stoupal. Zde je patrný zásadní vliv zdokonalování mimotrestních předpisů, ale tak i praxe. V literatuře <sup>43</sup> nacházíme objasňování tohoto trestného činu většinou ve spojitosti s § 256b upravujícím pletichy při konkurzním řízení. V zahraničních kodexech jsou tyto skutkové podstaty přiřazeny ke skupině konkurzních deliktů. Domnívám se, že toto členění je správnější než naše.

---

<sup>43</sup> Kuchta, J. Konkurzní (úpadkové) trestné činy podle trestního zákona ČR in Sborník MU Brno 272/2003, Kozel, R. Konkurzní řízení a jejich řešení, Linde Praha 2003

Za trestný čin podle § 126 může být postižen ten, kdo po prohlášení konkurzu maří nebo hrubě ztěžuje výkon správce konkurzní podstaty a tím ohrožuje správné zjištění majetku a jeho zpeněžení ve prospěch věřitele. Podle § 256b trestního zákona je postižen ten, kdo jako konkurzní věřitel v souvislosti s hlasováním na schůzi věřitelů přijme nebo si nechá slíbit majetkový nebo jiný prospěch (odst. 1), poskytne nebo slíbí takový prospěch v souvislosti s hlasováním na schůzi věřitelů (odst. 2) nebo správce konkurzní podstaty, člena vyrovnávacího výboru nebo vyrovnávací správce, přijme-li nebo nachází-li si slíbit pro sebe či jinou osobu ke škodě věřitelů majetkový nebo jiný prospěch.

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmyslné jednáním postačí úmysl eventuální.

Komentář uvádí případy možného souběhu s trestným činem dle § 125, kdy v době směřující k úpadku pachatel zamlčí nebo zkreslí údaje, přestane vést účetní knihy, podá zkreslené zápisy atp., takže takové jednání lze považovat pouze za přípravu k trestnému činu porušení povinností v řízení o konkurzu podle § 116, neboť jeho rozsah je nepochybně širší a jednoduchou aplikací dle cit. zák. by se nevyčerpal, přihlíží se k odst. 3 § 125. Některé činy aktivního i pasivního úplatkářství jsou postihovány jako tr. činy pletichy při konkurzním řízení dle § 256b.

Pokud by pachatel úmyslně mařil nebo hrubě ztěžoval výkon správce konkurzní podstaty jednáním, které by naplňovalo znaky trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 a 222, př. trestného činu vydírání dle § 235, půjde o jednočinný souběh s těchto trestných činů. Komentář uvádí i poměrně novou judikaturu na pomoc praxi.

### **§ 127 Porušování závazných pravidel hospodářského styku**

Jde o nově koncipovanou skutkovou podstatu, vytvořenou novelou č. 175/1990 Sb., která chrání zájmy na rozvoji volné hospodářské soutěže.

Objektem trestného činu je hospodářská kázeň. Jde o trestněprávní normu s blanketní dispozicí, která odkazuje na právní předpisy upravující pravidla hospodářského styku. Obchodní zvyklosti §1 a 264 Obch.Z. se sem nezahrnují. Porušením pravidel hospodářského styku s přihlédnutím k § 42 ObchZ lze považovat zejména:

- nekalé soutěžní jednání,
- nedovolené omezování hospodářské soutěže.

Za nekalou soutěž dle obchodního zákoníku lze považovat klamavou reklamu (§ 45), klamavé označování zboží a služeb (§47), podplácení (§49), porušování obchodního tajemství (§51), ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí (§52) aj.

Za nedovolené omezování hospodářské soutěže dle zák. č. 143/2001 Sb. jsou považovány různé formy dohod, zneužívání dominantního postavení soutěžních, spojování soutěžitelů aj. Komentář jednotlivé formy popisuje a rozvádí. Rovněž v rámci finančního trhu lze spatřovat různé formy takových trestných jednání, jako je poskytování nezajištěného rizikového úvěru v rozporu s § 13 BanZ (21/1992 Sb. ve znění dalších předpisů) většinou za úplatek aj. Pro podnikání na investičním trhu a různých fondů může jít o zvyšování nebo snižování základního kapitálu ve prospěch menšinových akcionářů v rozporu s § 202 ObchZ, o porušení pravidel dle zák. č. 189/2004 Sb. o kolektivním investování, v návaznosti na zákon o cenných papírech - § 127 zák. č. 15/1998 Sb. Pokud jde o úmysl získat sobě nebo jinému prospěch nebo neoprávněné výhody, nemusí je získat konkrétní fyzická osoba, ale i podnik, banka, investiční společnost, přičemž nemusí k získání výhod dojít, stačí úmysl k tomu směřující.

Počty osob odsouzených za tento trestný čin jsou dle statistických údajů zanedbatelné.

Vztah k jiným trestným činům je uveden v komentáři k trestnímu zákonu. Jednak je možný jednočinný souběh s trestným činem podvodu dle § 250,

dále s trestným činem zkrácení daně dle § 148. S trestným činem zneužívání informací v obchodním styku dle § 128 je však vyloučen.

Obdobnou formulaci v blanketní formě jsem v zahraničních trestních zákonech nenalezl.

### **§ 128 Zneužívání informací v obchodním styku**

Tuto novou skutkovou podstatu zavedla do trestního zákona novela č. 557/1991 Sb. Podstatou trestné činnosti je zneužívání privilegovaných informací, které pachatel získá z titulu svého postavení v podniku, státním orgánu atp.

Tento trestný čin v sobě zahrnuje dvě skutkové podstaty (obdobně jako předcházející) v odstavci prvním a druhém), avšak zde postihuje rozdílná jednání, a to:

- a) tzv. insider trading dle § 28 odst. 1), kterého se dopustí ten, kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch nebo výhodu neoprávněně zneužije informace, které nejsou veřejně přístupné, a které získal při svém zaměstnání nebo postavení nebo funkci, jejichž zveřejnění podstatně ovlivní rozhodující právní úkon – kupř. uzavření smlouvy nebo operace na organizovaném trhu
- b) tzv. selftrading § 128 odst. 2) – jestliže pracovník, člen orgánu, společník, podnikatel nebo účastník podnikání dá popud k uzavření smlouvy na úkor dalších subjektů za účelem získání prospěchu či výhody. Zpravidla se jedná o zlepšení postavení na trhu.

Podle statistiky odsouzených se výskyt těchto trestných činů nejeví jako významný. Jak vyplývá i z předchozího hodnocení, k nárůstu může přispět i stále zdokonalování kontrolní, legislativní, odhalovací i justiční činnosti.

Podle § 128 odst. 2 tr. zák. lze postihovat různé formy porušování zákazu konkurence podle speciálních právních předpisů. Tak ustanovení § 196 ObchZ, zpřísněné novelou provedenou zákonem č. 142/1996 Sb. umožnilo zakladatelskou smlouvu rozšířit tento zákaz.

Je možné postihovat různé majetkové převody, které jsou pro podnikající subjekt, banku, investiční společnost nevýhodné, na jiné subjekty na jejichž podnikání nebo řízení se management těchto akciových společností účastní, pokud je předmět podnikání obdobný. Formy těchto skutků mohou být nejrůznější. Podle policejních materiálů se tato trestná činnost poměrně často vyskytuje ve stavebnictví v souvislosti se zadáváním zakázek na provádění stavebních prací, v souvislosti s výběrovým řízením dodavatelů staveb, kupř. i při výběru subdodavatelů výrobních prací, dodavatelů stavebních hmot atp. Výhody mohou být peněžního rázu, poskytnutím nemovitosti pro vlastní potřebu pachatele atp.<sup>44</sup>

Komentář uvádí formy této trestné činnosti zejména při bankovní a další finanční činnosti. K trestní odpovědnosti se předpokládá úmysl.

Komentář velice pečlivě objasňuje jednotlivé znaky a podmínky trestnosti, jakož i poměrně bohatší judikaturu. K této problematice, která bývá často doprovodným jevem jiných trestných aktivit, můžeme nalézt i bohatší literární prameny než k jiným skutkovým podstatám hospodářských trestných činů.<sup>45</sup> Komentář uvádí, že souběh s § 127 je vyloučen, stejně tak i s tr. činem podvodu podle § 250 TZ, neboť se jedná o speciální ustanovení.

**Pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě** jsou rozvedeny v ustanoveních § 128a až 128c a spočívají v neoprávněném zvýhodnění ve prospěch soutěžitele nebo účastníka dražby stanoven v pletechách při veřejné dražbě. a ve vystavení nepravdivého potvrzení auditorem nebo jinou osobou reprezentující banku nebo jinou právnickou osobu oprávněnou k provozování finanční činnosti.

<sup>44</sup> Svašek M.: Zneužívání informací v obchodním styku, PA Praha, 2003

<sup>45</sup> Půry F.: K tr. činu zneužívání informací v obchodním styku spáchaného porušením zákazu konkurence, Soudní rozhledy 10/1999

Špindler K.: Ochrana osobního tajemství, Právní rádce 12/2001

Sokol T.: Posuzování ekonomické trestné činnosti, Právní rádce 5/2001

Půry F., Šámal P.: Vybrané problémy dokazování tr. činnosti v bankovním sektoru a na kapitálovém trhu, Bulletin advokacie 6-7/2000

Ze samotného pojmu „pletichy“ se rozumějí nejrůznější formy protiprávní činnosti ohrožující řádné fungování veřejných soutěží, dražeb atp. zajišťujících svobodné podnikání, volnou konkurenci a řádný chod ekonomiky. Znaky trestné činnosti jsou konkrétně v zákoně stanoveny s odkazem na speciální předpisy, jako je zák. č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník, zák. č. 40/2004 Sb. o veřejných zakázkách, vyhl. č. 535/1990 Sb. o veřejných dražbách při převodech vlastnictví státu, zák. č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách atp.

Praktický výskyt postihu je nesnadně zjistitelný. Jedná se o nová ustanovení, judikatura v podstatě není. V komentáři TZ je uveden 1 judikát ke všem uvedeným ustanovením. Domnívám se, že formulace, jakož i systematické členění není pro praxi výstižné, celková úprava by mohla být jednodušší a přehlednější.

**§ 129 Vystavení nepravdivého potvrzení** spočívá v jednání pachatele, který jménem banky nebo jiné právnické osoby oprávněné k provozování finanční činnosti podle zvláštního zákona nebo jako auditor vystaví jinému nepravdivé potvrzení o jeho finanční situaci nebo majetkových poměrech.

Opět jde o sporadicky se vyskytující formu trestné činnosti.



### VIII. 3 Trestné činy proti měně a trestné činy daňové

Ochrana českých, cizozemských i dalších peněz je v trestním zákoně zakotvena v souladu s Úmluvou o potírání penězokazectví (zák. č. 15/1932 Sb.). Ochrana se vztahuje i na cizí papíry hromadně vydané, které znějí na majitele nebo jsou rukopisem převoditelné, a na šeky. Soustava peněz v ČR je upravena zák. č. 41/1953 Sb. ve znění dalších předpisů. Ochrana měny zahrnuje trestné činy pozměňování a padělání peněz dle § 140, udávání padělaných peněz dle § 141, výboru a držení padělatelského náčiní dle § 142 a ohrožování oběhu tuzemských peněz dle § 144.

Obdobná právní úprava je obsažena i v zahraničních trestních kodexech. Dalo by se říci, že hodnocení těchto trestných činů v praxi nečiní žádné zvláštní potíže, jedná se o tradiční trestné činy, kde prokazování objektivní ani subjektivní stránky není tak složité jako v předchozích oddílech.

#### **§ 140 Padělání a pozměňování peněz**

Komentář obšírně vysvětluje jednotlivé pojmy a znaky této skutkové podstaty. V odstavci prvním jsou popsány charakteristické znaky jednání, a to:

- opatření pro sebe nebo jinému padělaných peněz,
- přechovávání takových peněz.

Odstavec druhý upravuje dva samostatné trestné činy. Za prvé pachatel sám nebo jako spolupachatel peníze padělá nebo pozmění v úmyslu je udat jako pravé a platné anebo peníze vyšší hodnoty, bez ohledu, zda je uvede do oběhu; za druhé padělané peníze udá jako pravé, tzn. má úmysl uvést nepravé peníze do oběhu, aniž je sám padělal nebo změnil – Odstavec třetí – jako ve všech již pojednaných případech hrozí vyšší sankcí, jedná-li pachatel jako člen organizované skupiny nebo získá-li prospěch značného rozsahu.

Komentář uvádí rozsáhlou judikaturu. Judikát R 21/2001 usměrňuje aplikační praxi tak, že platnost rozšiřuje i na příkazy k úhradě jako

bezhotovostní platební prostředky. Komentář široce popisuje různé případy možného souběhu s jinými trestnými činy. Vše je konkretizováno až rigidním způsobem.

#### **§ 141 Udávání padělaných a pozměněných peněz**

Menší společenskou nebezpečností se vyznačuje jednání, kdy pachatel získal "v dobré víře" padělané nebo pozměněné peníze jako protihodnotu za zboží nebo služby. Rozdíl mezi § 140 odst. 2) a tímto ustanovením vysvětluje judikát R 29/82 tak, že pachatel dá do oběhu padělané peníze, kterými mu bylo placeno jako pravými, kdežto podle § 140 odst. 2) tr. zák. pachatel úmyslně udává padělané nebo pozměněné peníze do oběhu.

Snaha o co nejkonkrétnější formální odlišení všech charakteristických znaků, objektivní a subjektivní stránky, vede k stálému rozšiřování trestního zákona, někdy na úkor přehlednosti a možnosti aplikovatelnosti při objevení nových forem trestné činnosti.

#### **§ 142 Výroba a držení padělatelského náčiní**

Sám název tohoto zák. ustanovení vyznívá v době moderní techniky archaicky. Domnívám se, že dřívější prostředky jako kovolisty a tiskařské prostředky byly překonány novými způsoby elektronického tisku apod. technologiemi.

**§ 143** s názvem **Společné ustanovení** rozšiřuje účinnost § 140 až 142 i na jiná než tuzemská platidla, na bezhotovostní platební prostředky a cenné papíry. Z hlediska stylistiky celého zákona jsou takováto vykládací pravidla zařazována do jednotlivých oddílů trestního zákona. Nedomnívám se, že to je správné řešení. Komentář pak široce vysvětluje pojmy užívané ve speciálních právních normách. Je nutno připustit, že autoři jsou pravděpodobně vedeni snahou, aby orgány činné v trestním řízení měly vše po ruce v jednom svazku, ale tato snaha

se jeví jako přílišná a vedoucí k nabobtnávání trestného kodexu. V jiných oborech (kupř. v obchodním nebo občanském zákoníku) autoři komentářů nekladou na takováto objasňování důraz, snaží se o nejstručnější podobu, aby větší prostor byl věnován judikatuře.

Za účinný judikát je nutno považovat SR 139/2003, kde je stanoveno, že nepravý podpis na platební kartě vydané příslušnou bankou jako bezhotovostní platební prostředek učiněný neoprávněnou osobou, která se vydává za majitele platební karty, je paděláním a pozměňováním peněz ve smyslu § 140 odst. 2 alinea 2 tr. zák. za použití § 143 tr. zák. (Proč jsou však judikáty uvedeny za „společným ustanovením“ a nikoliv za jednotlivými skutkovými podstatami se jeví pro praxi složité a nejasné).

#### **§ 144 Ohrožování oběhu tuzemských peněz**

Rovněž formulace tohoto zák. ustanovení se jeví jako překonaná, neboť podle mezinárodních závazků jsme povinni poskytovat stejnou ochranu cizí měně jako vlastní, jakož i jiným prostředkům v peněžním oběhu. V komentáři se výslovně uvádí, že toto zák. ustanovení se vztahuje i na „náhražku tuzemských peněz“. Domnívám se, že toto zákonné ustanovení v aplikační praxi nepřichází, uvedené judikáty z r. 1982 se nejeví jako přesvědčivé.

#### **§ 145 Padělaní a pozměňování známek**

Toto zák. ustanovení chrání zájem na pravosti, bezpečnosti a funkčnosti poštovních a kolkových známek a tím příjem státu z emisí. Zajímavé ustanovení je v tom smyslu, že chrání jen známky a kolky v oběhu. Filatelistické rarity nejsou tímto ustanovením chráněny. Pokud by však někdo takovou vzácnou známku padělal v úmyslu sebe nebo jiného obohatit a poté někoho uvedl v omyl a jeho omylu využil, šlo by o spáchání trestného činu podvodu podle § 250 tr. zákona. Komentář zmiňuje, že se tento trestný čin vyskytuje pouze výjimečně.

Vzhledem k změně celkové situace vstupem do Evropské unie nabylo na významu zák. ustanovení. § 145a postihující padělání a pozměňování nálepek k označení zboží nebo předmětu dokazující splnění poplatkové povinnosti. Toto ustanovení zvyšuje ochranu zájmu státu na vybírání spotřebních daní apod. příjmů. Komentář uvádí dva případy konkrétní aplikace, a to na tabákových výrobcích dle § 114 zák. č. 352/2003 Sb. o spotřebních daních, a dále dálničních známek dle zák. č. 134/1994 Sb. silničního zákona. Domnívám se, že v praxi se toto ustanovení neaplikovalo.

**§ 146 Porušení zákazů v době nouzového stavu v devizovém hospodářství** se jeví rovněž jako v praxi neaplikovaný, pravděpodobně byl zakotven na základě mezinárodních snah vyplývajících z nově formulovaného devizového zákona č. 219/1995 Sb. ve znění dalších předpisů. Tento zákon však samozřejmě neobsahuje skutkové podstaty správních deliktů, ale jen delikty na základě objektivní odpovědnosti. Účel zakotvení trestního postihu v této oblasti je teoreticky jasný, ale v praxi se zdá, že trestnímu právu se přisuzuje jakási dodatečná hrozící úloha za protiprávní jednání v jiných zákonech neobsažena. Nedomnívám se, že to je odpovídající řešení.

§ 147 Neodvedení daně, pojistného plnění na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Sám složitý název svědčí o nešťastném řešení problematiky, kdy praxe obtížně prokazovala trestněprávní znaky plnění daňových povinností na základě skutkové podstaty zkrácení daně, poplatku apod. platby. Z výzkumu ekonomické kriminality IKSP vyplývá, že zlomovým rokem byl r. 2003, kdy policií bylo stíháno 1 064 osob a způsobené škody byly vyčísleny v částce 430,6 mil. Kč. Evidence MSČR v předchozím roce zaznamenala 1 074 obžalovaných, z nichž bylo pouze 415 odsouzeno, a to výhradně k jinému než nepodmíněnému trestu. Ani v pozdějších letech nedocházelo k efektivnějšímu trestněprávnímu postihu. Formulace této skutkové podstaty jistě vycházela z německého vzoru sledujícího sociální účely, avšak nepříliš šťastným způsobem. Sociální účel zdůrazňuje důvodová zpráva novely č. 253/1997 Sb., kdy zdůrazňuje, že v souladu s ústavní zásadou vylučující trestní postih neschopnosti dostát finančnímu závazku z insolventnosti, takže trestní postih dopadá jen na taková jednání, kdy plátce (zaměstnavatel) zákonné srážky ve vztahu ke svým zaměstnancům sice provede, ale neodvede je státu a své zaměstnance tak poškodí. Podle § 147a trestnost tohoto činu zaniká, jestliže pachatel splní svou povinnost dříve, než soud prvního stupně počal vyhlášovat rozsudek, takže jde o zvláštní případ účinné lítosti.<sup>46</sup>

Ani toto řešení nelze považovat za „sociální“, neboť pachatelé mohou jednat účelově s odvoláním na druhou platební neschopnost a povinné platby provést až po vážné hrozbě odsouzení, tzn. po časové prodlevě. Absolutní zánik trestní odpovědnosti tak nesleduje sociální cítění, ani nepůsobí preventivně. Chráněny jsou především zájmy státu.

<sup>46</sup> Púry F. Šámal P.: K možnostem trestněprávního posouzení neodvádění daně, pojistného na zdrav. Pojištění a pojistného na soc. zabezpečení zaměstnavatelem na zaměstnance, Právní rozhledy 5/1995 s. 182 a další

Komentář komentuje i aplikaci tohoto ustanovení při konkurzních situacích, kdy postup uspokojování se řídí konkurzním zákonem.

Od 1. ledna 2008 se rozšiřuje objektivní stránka tohoto trestného činu i na úrazové pojištění.

### **§ 148 Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby**

Novelou č. 290/1993 Sb. byl původní název „zkrácení daně“ rozšířen na současné znění a do skutkové podstaty bylo výslovně zahrnuto i zkrácení cla a pojistného na sociální zabezpečení nebo na zdravotní pojištění. Jednání spočívá v tom, že pachatel ve větším rozsahu povinné platby zkrátí (odst. 1) anebo na některé z povinných plateb vyláká výhodu (odst. 2), což upřesnila poslední novela č. 293/1997 Sb. V praxi jde o velmi frekventované a různorodě praktikované jednání.

Podle statistických údajů je zkrácení daně stále frekventovanější. Nutno ovšem zvážit i tu skutečnost, že u nás, stejně jako v celém světě, odsouzení za daňové delikty bývá poměrně často posledním východiskem potrestání hospodářských delikventů. Dokazování je ve srovnání s jinými skutkovými podstatami hospodářských deliktů poměrně jednoduché. V r. 1997 bylo odsouzeno 101 osob, v 1998 již 168 osob, a v roce 2003 činil počet odsouzených 356 osob.

Ačkoliv jsou daňové předpisy zbytečně složité, pozornost státu je zde soustředěna na ochranu příjmů rozpočtu, takže i kontrolní mechanismy jsou daleko aktivnější. Zvýšená právní ochrana státní pokladny se projevuje i v jiných právních oborech – kupř. v právu občanském, finančním, správním, obchodním – jak prodloužením promlčecích lhůt, tak i vymahatelností. Podle literatury jsou statistické údaje odrazem efektivní činnosti státu jako správce daní. Kvalitativním přínosem je v této oblasti zavedení a vybírání DPH.

Běžnější výskyt je u zkracování daně, kupř. skrytým převodem zisku,<sup>47</sup> účtování jiných cen než běžných, placení provizí za neprovedené služby, nepřiměřené placení licenčních a jiných poplatků za využívání patentů a průmyslových práv, know-how aj.

Komentář rozebírá problematiku trestního postihu tzv. simulovaných právních úkonů sloužících ke snížení daní. Tato otázka má širší právní dosah. Vzhledem k uvažovanému přechodu k formálnímu pojetí trestných činů je základním předpokladem trestní odpovědnosti protiprávní jednání. Podle občanskoprávního pojetí platnosti právních úkonů se vychází z hodnocení vážné a svobodné vůle. Simulovaný právní úkon obchází daňovou zákonnou povinností, takže dle § 37 odst. 1) o. z. je neplatným právním úkonem (viz rozsudek Krajského soudu v Brně z 9. 2. 1998 čj. Ca 157/97 publikovaný v soudní judikatuře ve věcech správních 10/1998 pod čj. 271). K této otázce je k dispozici literatura.<sup>48</sup> Z teoretického hlediska se zde potvrzuje, že zachování nebezpečnosti pro společnost a její úprava v trestním právu jako základní korelativ trestní odpovědnosti bylo správné rozhodnutí. Formální popis protiprávních jednání nemůže být vyčerpávající, dochází k novým formám trestné činnosti, což striktní aplikaci ztěžuje.

Formulace skutkových podstat trestných činů daňových vychází ze základních předpisů daňových, obchodních aj. Jak jsem již uvedl, tyto předpisy nejsou dokonalé, různé způsoby tzv. optimalizace daňové povinnosti jsou považovány za legální a v praxi jsou bohatě využívány.

Komentář podrobně popisuje pojmy a různé formy této trestné činnosti. Poměrně nešťastná se jeví formulace bodu 11 k § 148, kde se uvádí „Pokud jde o větší rozsah (§ 148 odst. 1) nelze zde sice použít přímo vykládací pravidlo v § 89 odst. 11, ale vzhledem k tomu, že jiná hlediska než finanční zde nemají

<sup>47</sup> Blíže viz. Kuchta J.: Trestněprávní úprava daňových deliktů Daně, 1997 č. 3, s.10 a násl.

Teryngel J.: Nad trestní odpovědností podnikatele, ORAC Praha, 1998 s. 105 a násl.

<sup>48</sup> Kosková J.: Neoprávněné uplatňování odpočtu DPH, Poradce 3/1998

Konfěčková K.: Krácení daní není podvod, Profil 38/1998

Aleš J.: Daňový únik, Právo a podnikání 6/1998 aj.

žádný význam, je třeba tento pojem vykládat tak, že jde nejméně o 50 000 Kč“. Jaká „jiná hlediska“? Komentář zdůrazňuje, že pachatelem i spolupachatelem nemusí být jen subjekt daně, ale kdokoliv, kdo by úmyslným jednáním způsobil, že zákonná daň (poplatek či jiná povinná platba) nebyla vyměřena vůbec nebo ne v zákonné míře a byla tak zkrácena ve větším rozsahu (R 25/1968). Pachatelem tak může být i daňový poradce.

Komentář podrobně rozvádí i složitější postup zkrácení daně v konkurzních řízeních.

V oblasti finanční kriminality dochází v praxi často k nelegálnímu využívání „daňových rájů“. Někdy se hovoří o „praní dividend a kupónů“. V praxi se jedná především o převody cenných papírů, zejména akcií a dluhopisů zpravidla směřující do ciziny a využívající mimo jiné mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění, přičemž převody jsou prováděny tak, aby cenné papíry v době rozhodné pro vznik daňové povinnosti, resp. pro přiznání výše daně, tuzemský poplatník neměl ve svém majetku žádný základ pro daňovou povinnost, ale vzápětí je získá po uplynutí této doby zpět. Srážkovou daň postihující dividendy nebo kupóny z takto převedených cenných papírů uplatní a odvede zahraniční subjekt, který je má v rozhodnou dobu na svém účtu, přičemž daň je pro cizozemce daleko nižší, než by byla placena v tuzemsku, a o „ušetřený rozdíl“ se oba subjekty rozdělí. I zde se naskytá otázka legálnosti převodu ve smyslu občanskoprávního postihu právního úkonu, který obchází zákony.

Odstavec druhý § 148 je samostatnou skutkovou podstatou, obdobně jako u jiných hospodářských trestných činů, která postihuje vylákání daňové výhody. Tento odstavec byl doplněn novelou č. 253/1997 Sb. Komentář zdůrazňuje, že daňové výhody nelze sčítat se zkrácením daně podle odst. 1), pokud nedojde k naplnění okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby podle § 148 odst. 4) způsobení škody velkého rozsahu, u nichž je vzhledem k odkazu na oba odst. 1) a 2) výslovné použití možné. Komentář odkazuje na předchozí vysvětlivku,



že použitím (§ 89 odst. 11) je nutno uchýlit se k posouzení stupně společenské nebezpečnosti. Toto vysvětlení vyznívá poněkud kostrbatě. Zásadně je třeba úmyslného zavinění, ke způsobení následku postačí nedbalost.

Trestnost tohoto trestného činu zaniká účinnou lítostí podle § 66 tr. zák., i když – jak uvádí komentář „legislativní opomenutím“ v novele č. 253/1997 Sb. nebyl tento trestný čin zahrnut k § 66. Podmínkou je dobrovolnost, tzn. že pachatel jedná ze své vlastní vůle, tedy že nejedná pod nátlakem hrozícího trestního stíhání.

Přestupkový zákon nezná takovýto přestupek. To však není na závadu, protože daňové předpisy obsahují citlivé sankce. Komentář uvádí poměrně rozsáhlou judikaturu podporující správnou aplikaci tohoto zák. ustanovení, zejména odst. 2 – 4. Obdobnou právní úpravu včetně sankcí obsahují i zahraniční trestní kodexy.

Od 1. ledna 2008 se rozšiřuje objektivní stránka tohoto trestného činu i na úrazové pojištění.

#### **§ 148a Porušení předpisů o nálepkách k označení zboží**

Tato kasuistická úprava vychází ze zák. č. 353/2003 o spotřebních daních ve spojení s dalšími předpisy, kdy jde hlavně o porušení povinnosti výrobce tabákových nálepek v rámci celního řízení. Podle § 148a odst. 1 alinea 2 hrozí trestní postih i pachatel, který uvádí do oběhu zboží bez nálepek k označení pro daňové účely. Judikát č. 55/2002 uvádí, že uvádění zboží do oběhu se rozumí nejen nabízení k prodeji, prodej a jiné formy nabízení, ale též přeprava, skladování nebo dovoz cigaret bez nálepek.

**§ 148b Nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení** zvyšuje efektivitu trestního postihu daňových úniků. Zákonná oznamovací povinnost je stanovena v § 34 zák. č. 353/2003 Sb. a týká se nejen daňových plátců, ale i soudů, státních orgánů, notářů, orgánů sociálního zabezpečení, nemocenského

pojištění, právnických a fyzických osoby majících příjem z podnikatelské nebo výdělečné činnosti, úřady práce aj., které jsou uvedeny v § 7 až 9 zák. č. 589/1992 ve znění dalších předpisů. K trestnímu postihu je zapotřebí, aby pachatel věděl o své oznamovací povinnosti a byl při nejmenším srozuměn s tím, že nesplnění této povinnosti může ohrozit ve větším rozsahu řádné a včasné vyměření a vymáhání daně. Pachatelem může být jen osoba fyzická jednající za subjekty zákonem stanovené.

Jednočinný souběh s § 148 je vyloučen. Pokud pachatel nesplní svou zákonnou povinnost vůči správci daně, půjde o účastenství ve formě pomoci k trestnému. činu zkrácení daně dle § 148 tr. zák..

V praxi daňové, finanční a jiné státní orgány upřednostňují správní postih před trestním. Judikatura i odborná literatura k těmto dodatečným zák. ustanovením je téměř neznatelná.

#### **VIII. 4 Trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti autorskému právu a proti právům souvisejícím, jakož i proti právům k databázi**

Tento čtvrtý oddíl hospodářských deliktů byl v platném kodexu nově zpracován. Novelou z r. 1990 a 1991 doplnily nové objekty průmyslových práv do stávajících skutkových podstat a nově uspořádaly předmět úpravy. Ochrana průmyslového vzoru byla přeřazena z § 150 do § 151. Novela z r. 1993 zpřesnila znění skutkové podstaty trestného činu porušování autorského práva podle § 152 a zpřísnila jeho obsah. K dalším formulačním změnám došlo v § 150 odst. 1 a zpřísnění postihu za trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu podle § 150 a za trestný čin porušování průmyslových práv podle § 151 došlo novelou č. 253/1997 Sb. Novelizace č. 121/2000 Sb. pak v návaznosti na nový autorský zákon zcela nově upravila trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi podle § 152. Značný vliv měly i závazky státu plynoucí z mezinárodních smluv. Komentář podrobně uvádí nejvýznamnější mezinárodní smlouvy týkající se této oblasti, proto nepokládám pro úzký rámec této práce za potřebné je rozepisovat.

Tato koncepce je poplatná legislativní snaze udržet kompaktnost trestního zákona. V některých trestních zákonech se počítačová kriminalita pojednává jako nový celek, kupř. ruský trestní zákon obsahuje samostatnou hlavu 28 „trestné činy ve sféře počítačové informatiky“ (čl. 272 – 274). Formulace stávajících skutkových podstat byla v tomto ohledu rovněž zohledněna v důsledku mezinárodních závazků.

V jiných trestních zákonících byla modernizace nehmotných práv promítnuta do celé řady zákonných ustanovení zvláštní části trestních kodexů.

Globalizací hospodářství, rozmachem internetu a počítačové techniky došlo k praktickému zvýšení potřeby právní ochrany duševního vlastnictví. Dá

se říci, že se změnil žebříček hodnot, dříve byly chráněny věci, nyní na prvním místě v hodnotovém žebříčku stojí informace. Počítačové delikty tak do tradiční systematiky nezapadají.

Německá teorie trestního práva vychází z kriminologických poznatků z nových forem kriminality a jejich zvláštností. Tak došlo ke zjištění, že kupř. chybí zpracování právní ochrany přípravy datového zpracování dat, nelze striktně aplikovat ustanovení o podvodu, omylu nebo oklamání (Täuschung)<sup>49</sup> jako specifické formy podvodného jednání.

Před přípravou 2. zákona o boji proti hospodářské kriminalitě proběhla v SRN široká odborná diskuze (jak již bylo uvedeno dříve) za účelem odstranit mezery v dosavadním trestním právu, které brání účinnému trestnímu postihu. Do německého trestního kodexu byly doplněny skutkové podstaty trestného činu změny dat (§303a) a sabotáž dat (303b). U nás došlo jen k doplnění zák. ustanovení do oblasti hospodářských deliktů a poškozování a zneužití záznamu na nosiči informací. (Dá se říci, že doplňující ustanovení, které mají širší dosah, než se předpokládá podřazením za určitou skutkovou podstatu, není pro praxi, ani však pro teorii vhodné řešení – kupř. způsobení značné škody z vědomé nedbalosti. Zde se markantně jeví teoretická nepropracovatelnost, která má za následek ne příliš vhodné uspořádání v trestním zákoníku. Tak kupř. německá teorie poukazuje na to, že data nespádají pod trestněprávní ochranu v obecném pojetí, neboť nejsou ani věci ani právem. Naše odborná literatura je v tomto smyslu poměrně chudá a obecné úvahy neobsahuje, v současné době rozmachu uplatňování elektroniky dochází k odborným diskuzím a článkům, avšak spíše kasuistického zaměření a nikoliv vždy juristickým.<sup>50</sup>

<sup>49</sup> Wesswls / hillenkamp: Strafrecht, Besonderer Teil 2/ cit. dílo s. 16

<sup>50</sup> Blíže viz Smejkal V. Sokol T. Vlček M.: Počítačové právo, C.H. Beck 1995  
Šámal P. a kol.: Podnikání a ekonomická kriminalita v ČR C.H. Beck 2001  
Sokol T.: Posuzování ekonomické tr. činnosti, Právní rádce 5/2001 aj.

### § 149 Nekalá soutěž

Řádné fungování tržního hospodářství předpokládá rovné postavení hospodářských subjektů zachovávajících dobré mravy soutěže, aniž by bylo možno přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. § 44 a násl. Obchodního zákoníku určuje pravidla hospodářské soutěže. Komentář podrobnými vysvětlivkami s přihlédnutím k starému zákonu č. 111/1927 Sb. uvádí příkladné formy nekalé soutěže, jako klamavou reklamu, klamavé označení zboží a služeb, vyvolávají nebezpečí záměny, parazitování na dobrém jméně jiného, porušování obchodního tajemství aj.

Pozastavme se u trestněprávní ochrany obchodního tajemství. Obchodním tajemstvím podle § 17 obch. zák. se rozumí veškeré skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou nebo alespoň potencionální materiální či inmateriální hodnotu, nejsou v přísl. obchodních kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel odpovídajícím způsobem jejich utajení zajišťuje. Podle praxe může dojít o utajované výkresové dokumenty, kartotéka obchodních partnerů nebo zákazníků, vyzrazení utajovaného receptu, kupř. Becherovky apod. Hodnota takových údajů je značná a v poslední době neoprávněné vyzrazování vede nejen ke škodám podniku, ale někdy i celého odvětví. Při porovnávání hodnot obchodního a bankovního tajemství vyvstává otázka, proč bankovní tajemství je chráněno výslovně i v § 8 odst. 2 trestního řádu. Není ochrana obchodního tajemství nepřiměřená?

Komentář uvádí i rozporná stanoviska k tomu, kdo může být pachatelem tohoto trestného činu, zda pouze soutěžitel nebo jakákoliv jiná osoba. Je nutno souhlasit s tam uvedeným názorem, že pachatelem může být kdokoliv (a v praxi to spíše tak bývá), neboť jinak by šlo o speciální subjekt dle § 90 odst. 1) TZ, v případě součinnosti pak nutno přihlédnout k § 90 odst. 3) TZ. Podle odborné literatury se zdá, že pozornost je věnována spíše občanskoprávnímu nazírání a

že tato problematika je z hlediska trestního považována za subsidiární.<sup>51</sup> Jestliže by nekalosoutěžní jednání bylo vedeno s úmyslem opatřit sobě nebo jinému neoprávněné výhody ve značném rozsahu a k porušení pravidel hospodářské soutěže došlo závažným způsobem, byl by takový trestný čin postižitelný podle § 127 TZ, a nikoliv podle § 149, neboť jednočinný souběh takových trestných činů je vyloučen. Naproti tomu je souběh tohoto tr. činu s úplatkářstvím podle § 160 a 161 přípustný, jakož i s trestným činem porušování autorského práva a práv k databázi podle § 152 tr. zák. (NS 13/2002-T 613). Judikatura k tomuto trestnému činu je poměrně bohatá.

### **§ 150 Porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu**

Madridská dohoda z r. 1891 chránila ochranné známky a obdobně i jiné mezinárodní dohody jsou základem trestněprávní úpravy ochrany těchto práv. Komentář podrobně seznamuje s výkladem všech pojmů s odkazy na příslušné zákony tuto oblast upravujícími. Správně konstatuje, že novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 370/2000 Sb. výklad spíše zkomplikovala. V praxi se často setkáváme s dovezeným textilním zbožím z východních zemí, které je padělkem značkového zboží. Tato činnost je postihována celními orgány již na hranicích a je možné ji kvalifikovat jako trestný čin podle § 150 odst. 1 v souběhu s trestným činem podle § 124 tr. zák. K trestněprávnímu postihu však většinou nedochází.

**§ 151 Porušování průmyslových práv** chrání technickou tvůrčí činnost v oblasti vynálezů, průmyslových vzorů, topografii polovodičových výrobků apod. Základní normou je zák. č. 14/1993 Sb. a další specializované normy na ochranu vynálezů, chráněných průmyslových vzorů apod.

<sup>51</sup> Knap K Munková J. Tomsa M.: Ochrana práv a zájmů podnikatelů v hospodářské soutěži, Ostrava, Montamex, 1991

Macek J.: Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže C.H.Beck, 2000 aj.

### § 152 Porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi

Autorský zákon č. 121/2000 Sb. má již moderní charakter a je v souladu s mezinárodními normami. Toto trestněprávní ustanovení je blanketní normou, aby nemuselo změnami výchozích předpisů docházet k neustálé změně trestněprávní úpravy. Při tomto odůvodnění se zdá, že tato snaha není u všech skutkových podstat hospodářských trestných činů respektována a je spíše ojedinělou. Za předmět ochrany dle § 2 odst. 2 autorského zákona se výslovně považuje i počítačový program. Autorský zákon zahrnuje do ochrany nejrozličnější formy tvůrčí činnosti, kupř. zvukové záznamy a výrobky zvukově obrazových záznamů – gramodesky, kompaktní disky, videozáznamy apod.

Autorská práva k databázi patří dle § 88 autorského zákona pořizovateli databáze, která představuje kvalitativně nebo kvantitativně podstatný vklad k pořízení, svěření nebo předvedení. Ustanovení § 152 tr. zák. zabraňuje neoprávněným zásahům k databázi, což znamená k souboru nezávislých děl, údajů nebo jiných prvků systematicky nebo metodicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými podobnými prostředky a to bez ohledu na formu vyjádření. S rozvojem zvukové a obrazové techniky jsou stále častěji porušována práva související s právem autorským, dochází k četným padělkům – neoprávněným nahrávkám na kazetách a discích (CD) nesoucích všechny údaje jako na originále, jenž je okopírován, k nedovoleným rozmnoženinám jejich šířením prodejem nebo půjčováním. Většina padělků na trhu pochází z východních zemí, které neváží mezinárodní smlouvy.

Dovoz a prodej audiokazet, na něž byl přehrán z kompaktních disků mezinárodní repertoár bez souhlasu nositelů autorských a souvisejících práv je trestným činem podle § 152 tr. zák., pokud jednal pachatel úmyslně.

Při nedostatku úmyslu může jít o přestupek dle § 32 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona (R 50/1993). Komentář přináší poměrně bohatou judikaturu, významný je kupř. judikát R 55/1996 objasňující prospěch, který

pachatel získal, R33/2004 vysvětluje potřebnost stupně společenské nebezpečnosti (§ 3 odst. 2,4 TZ), a to na příkladu při provozování veřejných hudebních produkcí – diskoték, kde závěr o materiálním znaku trestného činu může být východiskem pro trestní postih, tj. zvážení počtu a množství přehrávaných nosičů a hudebních skladeb, dobu trvání produkce atd. Rovněž zajímavý judikát TR NS 1/2004\_T 642 dokládá poměrně rozšířenou praxi, kdy v hotelovém pokoji využívaném pro ubytování dochází k šíření díla vysílaného rozhlasem nebo televizí, je-li pokoj vybaven těmito reproduktory, aniž by byl vyžádán souhlas nositelů autorských práv bez zaplacení příslušných. odměn a poplatků, takže jde o trestný čin podle § 152 tr. zák.. Větší výskyt trestněprávního postihu nebyl zaznamenán, spíše se vše řeší správním postihem.



## IX. Trestní odpovědnost právnických osob

S otázkou hledání efektivnějšího postihu hospodářské kriminality souvisí i otázka zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Tato závažná změna se objevila i v souvislosti s navrhovanou rekonstrukcí trestního práva a to buďto v rámci trestního zákona a nebo jako samostatná právní úprava.

V oblasti anglosaského práva je trestní odpovědnost právnických osob zavedena již dávno, což vyplývá z naprosto jiného charakteru právních tradic. Angličtí a američtí autoři, zabývající se touto problematikou, jako např. Wells, Cullen, Maakestad a další rozpracovali podmínky trestní odpovědnosti právnických osob a jejich sankcionování tak, že v žádném případě nedošlo k zpochybnění tohoto řešení.<sup>52</sup>

Na mezinárodní konferenci v r. 2002 v Brně o hospodářské kriminalitě byla této otázce věnována značná pozornost, základní příspěvek přednesl P. Šámal. Vyložil historický vývoj této koncepce a mezinárodní dokumenty, vyžadující toto řešení, jakož i řešení nejdůležitějších problémů souvisejících se zavedením trestní odpovědnosti právnických osob. Ve svém příspěvku uvedl i bohatou literaturu.<sup>53</sup>

S rozvojem nových druhů kriminálních aktivit vystupovaly právnické osoby stále častěji jako subjekty, pomocí nichž nebo pod jejichž firmou byly páčány závažné trestné činy, jako např. podvodné vylákání subvencí a dotací, hospodářské podvody a jiné machinace, ale i ohrožování životního prostředí a další obecně ohrožující delikty s následkem vysokých škod jak finanční povahy, tak i na zdraví lidí a na životním prostředí, jako jsou nedovolené obchodování radioaktivními materiály, zbraněmi, havárie ropných tankerů, atp. Významný je vliv organizovaného zločinu ať už zaměřený na klasické delikty, jako jsou výroba omamných a psychotropních látek, terorismus atp.

<sup>52</sup> Wells C.: *Corporation and Criminal Responsibility*, Oxford 1993

Cullen F.T. Maakestad W.J.: *Corporate Crime Under Attack, The Ford Printon Casr and Beyond*, Cincinnati, 1987

<sup>53</sup> Šámal P.: Trestní odpovědnost právnických osob *de lege lata i de lege ferenda* v ČR ve sborníku MU Brno 272/2002 s. 148 a další

Na XI. Mezinárodním kongresu v Rio de Janeiro v r. 1994 jedna ze sekcí doporučila uplatňovat sankce proti právnickým osobám ohrožujícím životní prostředí (*Zeitschrift für gesamte Strafrechtswissenschaft* 3/1996). Naproti tomu jiná mezinárodní jednání např. kolokvium k návrhu Corpus Juris v Triéru, zaměřené na postih rozkrádání a jinou kriminalitu v EU), nedospěla k jednoznačnému stanovisku.<sup>54</sup> V rámci harmonizace trestněprávních předpisů se okolo této otázky rozhořela diskuze významných představitelů teorie i praxe.<sup>55</sup>

V kontinentálním trestním právu je důrazně prosazována individuální trestní odpovědnost fyzických osob, přičemž na této zásadě jsou vybudovány různé instrumenty a konstruovány hmotné i procesní trestní zákoníky. Odpovědnost právnických osob byla odmítána na základě „societas non delinquere potest“. Koncem devadesátých let se však i u nás objevují určité tendence směřující k myšlence přijetí trestní odpovědnosti právnických osob.

Nutno připomenout průkopnické práce J. Musila.<sup>56</sup> Trestní právo uznává individuální odpovědnost fyzické osoby, přičemž rozeznává obecného pachatele, tzn. že trestný čin může spáchat kdokoli, a speciální subjekt, kde se vyžadují zvláštní způsobilost nebo postavení či funkce. Podle našeho § 90 odst. 2 trestního zákona postačí, pokud tuto vlastnost má právní osoba, jejímž jménem pachatel jedná. Vychází se tak z principu, že vlastní jednání právní osoby představují takové projevy vůle, které jménem právní osoby činí její orgány nebo zástupci jako fyzické osoby a právní následky spojené s projevem vůle – ať již ve formě právních nebo protiprávních úkonů – se přičítají právní osobě jako subjektu práva. (§ 20 o.z., § 13 odst. 1 obch. zák.).

<sup>54</sup> Kratochvíl V.: Na cestě k evropskému trestnímu právu, *Kriminalistika* 2/1999 s. 155 - 156

<sup>55</sup> Jescheck H.H. Weigend T.: *Lehrbuch des Strafrecht*, Berlín 1996 s. 26

Delmas – Marty M.: *Strafbarkeit und Strahftung multinationaler Unternehmen* in Tiedemann K.: *Multinationale Unternehmen und Strafrecht*, Köln 1979

Gorniok O.: *Przestępcznosc orzedsuobiorstw i karanie jej sprawcow*, Varšava 1995

Kankowska B.: *Odpowiedzialnosc karna osob prawnych*, *Panstvo i prawo* 51/1996

Deruyck F.: *Probleme der Verfolgung und Ahndung von Verbands – kriminalität im deutschen und belgischen Recht* *Zeitschrift für gesamte Strafrechtswissenschaft* 103/1991 aj.

<sup>56</sup> Novotný O. a kol.: *Trestní právo hmotné, Codex*, 1995 s. 92

Novotný O. v učebnici trestního práva<sup>57</sup> zdůrazňuje že „česká nauka i praxe vycházejí z názoru, že právnická osoba nemá vůli, bez vůle není viny, a tedy ani trestní odpovědnost. Trestní odpovědnost právnických osob není slučitelná s pojetím trestního práva budujícím na individuálním zavinění a s koncepcí trestu, která vedle účelu ochrany obsahuje i prvek odplaty. Individuální působení na pachatele je nezastupitelným prvkem generální prevence. Trestní odpovědnost právnických osob stírá osobní diferenciaci této odpovědnosti a tedy oslabuje výchovnou funkci trestního práva. Nelze dále nevidět, že by případný trest postihl svými účinky i nevinné členy právnické osoby a tento důsledek by se zvýraznil při větším časovém rozpětí mezi činem a trestem, kdy by se někteří členové tvořící právnickou osobu vyměnili. Za trestné činy spáchané ve sféře právnické osoby může být trestně odpovědný jen jednotlivec, který trestný čin spáchal nebo se na něm zúčastnil, tedy ten, kdo za právnickou osobu jednal, tedy kdo se v jejím zastoupením dopustil pro společnost nebezpečného jednání, jehož následek zavinil.

V rámci mezinárodních smluv a norem neexistuje žádná závazná norma, která by ukládala členským státům výslovné zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Zásadní východisko poskytují doporučení obsažená v druhém protokolu z 19. 6. 1997 k úmluvě o ochraně finančních zájmů ES (Council Act 97/C, 221/02), který upravuje i trestní odpovědnost právnických osob a dále společný postup z 22. 12. 1998 o korupci v soukromém sektoru (European Union 1998 OJ L 358). Ten ukládá přijetí takových opatření, aby právnické osoby bylo možno činit odpovědnými za aktivní korupci a aby sankce jim ukládané zahrnovaly mimo jiné i trestně právní pokuty či peněžité tresty. Oba dokumenty se staly pro Českou republiku závazné v rámci členství v ES.

---

<sup>57</sup> Musil J.: Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání in „Pocta o: Novotnému k 70. nar. Kodex, 1998  
Trestní odpovědnost právnických osob, ani či ne? „Trestní právo 7-8/2000 aj.

V odborné literatuře zastánců zavedení této formy odpovědnosti nacházíme odkaz na to, že trestní odpovědnost v mnoha státech pro právnické osoby již platí. V Nizozemí byla zavedena r. 1976, ve Francii a ve Slovinsku v roce 1994, ve Finsku v roce 1995 a v Belgii v roce 1999. Postup řízení i ukládání sankcí je v různých státech různý. V návrhu na rekodifikaci byly navrženy obě varianty úpravy trestní odpovědnosti, tzn. trestní odpovědnosti individuálních fyzických osob v tradičním slova smyslu a dále trestní odpovědnosti právnických osob (blíže viz příspěvek P. Šámala na mezinárodní konferenci o hospodářské kriminalitě v Brně – MU 272/2002)). Druhá varianta byla sice rozpracována, avšak nedostatečně promítnuta do celkového systému trestněprávních předpisů. Pro lepší orientaci v hodnocení této otázky uvádím řešení našich sousedů, tedy v německém a rakouském trestním právu.

Významným informativním přínosem k tomu bylo vystoupení rakouského odborníka F. Zederera.<sup>58</sup> V německém právu jsou již tradičně ukládány sankce právnickým osobám ve správním řízení (§ 30d přestupkového zákona, jakož i § 9 a 130). Snahy o prosazení trestní odpovědnosti právnických osob se neprosadily. Komise pro reformu trestního práva odložila materiál zpracovaný pracovní skupinou „Trestnost právnických osob“ a ukládání sankcí právnickým osobám zůstalo v tradičním pojetí.<sup>59</sup> V poslední době se od této koncepce trestní odpovědnosti právnických osob pozvolna upouští. Zejména z hlediska účinnosti sankcí a prosazují se snahy řešit protiprávní jednání mimo rámec trestního práva (kartelové právo), čemuž napomáhá judikatura Evropského soudního dvora.<sup>60</sup> F. Zederer, jakožto vedoucí pracovní skupiny trestní legislativy ve spolkovém ministerstvu spravedlnosti Rakouska, ve svém cit. příspěvku informoval o proběhlé diskuzi, která trvala od r. 1995.

---

<sup>58</sup> Zederer F.: Strafbarkeit juristischer Personen: Verpflichtungen nach dem EU Recht und Stand der Umsetzung in Österreich in Sborník MU Brno 272/2002 s. 11 a násl.

<sup>59</sup> Zpráva pracovní skupiny s ostatními materiály byla publikována v díle Hettingera „Reform des Sanktionsrechts“, sv. 4/2002

<sup>60</sup> Dannecker Verantwortung und Steuerung von Unternehmen in der Marktwirtschaft 18/1998, Rozhodnutí Evropské komise ve věci pioneer z 14. 12. 1979, Abl 198 Slg 1983, 1825

Sám předložil model Rakouské společnosti pro trestní právo a kriminologii v srpnu 2001, který byl základem cit. příspěvku. V něm seznámil autor dopodrobna se všemi podstatnými hmotně právními i procesními podmínkami uplatnění dvou variant, a to buď zavedení trestní odpovědnosti právnických osob s promítnutím do celého trestního práva a sankčního systému, anebo zpracování nové koncepce přestupkového zákona, která by napomáhala efektivnějšímu postihu a prevenci.<sup>61</sup>

V poslední době se stále častěji prosazují snahy, aby protiprávní ujednání právnických osob bylo hodnoceno na úrovni obchodního nebo občanskoprávního řízení (či obchodních a zvláštních orgánů) – kupř. protikartelových. Z analýzy sankčního systému vyplynulo, že právnickým osobám je možno ukládat pokuty, avšak v praxi jsme svědky, že podniky zaplatí i značně vysoké pokuty, aniž by ukončily protiprávní činnost.<sup>62</sup> Vývoj se přiklání spíše k variantě zefektivnění správního řízení a zejména sankčního systému a od původního záměru uplatnění trestní odpovědnosti právnických osob se postupně upouští. K tomu přispívají a analýzy mezinárodního porovnávání, kde se ukazuje, že i ve státech, kde je trestní odpovědnost právnických osob zavedena se v praxi trestní postih neprokázal jako efektivní.<sup>63</sup> V Rakousku, obdobně jako u nás, se prozatím nenašla politická vůle k projednání návrhů. Závěrem lze shrnout, že rozhodnutí o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob či jiného způsobu účinného postihu nelegálních činností právnických osob vyžaduje široké teoretické zpracování.

Domnívám se, že návrh na rekonstrukci trestního práva by měl obsahovat všechny potřebné hmotněprávní i procesní náležitosti a být sladěn s trendem vývoje evropského práva. Jak jsem již vícekrát v této práci poznamenal, teoretické zpracování není, pozornosti ke komplexnímu řešení se strany

<sup>61</sup> Zederer F.: Ein Strafrecht juristischen Personen: Grundzüge einer Regelung in Österreich, ÖJZ 630/2001

<sup>62</sup> Lewisch/Parker: Strafbarkeit der juristischen Personen? Die Unternehmenstrafe in rechtspolitischer und strafrechtsdogmatischer Analyse, 2001

<sup>63</sup> Sanchez Ulled M.E.: La responsabilité morale des personnes morales champ de application, conditions de mise en oeuvre, sanctions matériel na mez. Seminári OCTOPUS 1. 3. 2000

nejvyšších státních i odborných orgánů se nedostává, jsou řešeny jen dílčí naléhavé konkrétní problémy, což zvýšení účinnosti boje proti hospodářské kriminalitě neprospívá.

## X. Závěr

Účelem této práce bylo vzbudit pozornost o řešení aktuální naléhavé problematiky vysoce nebezpečné hospodářské kriminality. Snaha o ucelené zpracování je poplatná nedostatku pramenů v tomto smyslu. Jedná se o velice složité řešení vyžadující zdokonalení právní úpravy celé hospodářské činnosti, trestně právní normy jsou zde subsidiární.

Zcela se ztotožňuji se závěrem analýzy výzkumu hospodářské kriminality provedené IKSP v tom smyslu, že základním nedostatkem je nedostatečná funkce samočinných očištných regulátorů tržní ekonomiky, z čehož plyne snaha „řídít“ ekonomiku právem a snaha podchytit pokud možno exaktně trestnou činnost na tomto poli. Platí, že čím detailnější bude trestná činnost popsána, tím snáze se naleznou skulinky, jak znějí zákona obejít. Legislativní snaha v tomto směru je kontraproduktivní a neustálé poukazování na nedostatečnou legislativu je alibistické.

Kritické poznámky k jednotlivým zák. ustanovením trestního kodexu nejsou míněny jako odsuzující. Domnívám se, že v podstatě naše právní úprava praxi vyhovuje, a to mezinárodními závazkům. Při rekodifikaci jistě dojde k modernizaci a zlepšení celkové formulace. Systematické uspořádání bude jistě rovněž vhodněji upraveno, než je tomu dosud.

Základním problémem je málo účinná právní úprava souvisejících ekonomických, správních a občanskoprávních norem, které se stále mění. Nároky na pracovníky orgánů činných v trestním řízení jsou vysoké. V publikované zprávě z Výzkumu ekonomické kriminality se v závěru uvádí, že při analýze stíhaných případů se ukázalo, jak významná je úloha soudních znalců, kteří ve složitějších případech podstatným způsobem ovlivňují i právní kvalifikaci a celkové posuzování trestní činnosti. „V určitém smyslu se orgány činné v trestním řízení se stávají rukojmím znalců a jejich rozhodování se

posouvá do formální roviny“ – takový názor nelze přijmout, podstatně kazí dobrou pověst naší trestní justice.

Je sice pravda, že formálních požadavků je někdy přespříliš, takže jejich striktní respektování spíše zdržuje než prospívá rychlosti a účinnosti trestního řízení, ale dokazování, které podle novely trestního řádu je základem řízení a spravedlivého procesu, se provádí důkladně a znalecký posudek je považován zásadně pouze jako jeden z důkazních prostředků, který musí být ostatními důkazy potvrzen nebo vyvrácen. Mediální prostředky ve své neobjektivní kritice často takové kritické úvahy využívají, poukazují na „chudozubost trestní justice, „nevymahatelnost práva“ atp.

Základním nedostatkem v této oblasti je nedostatečné právní vědomí, kterého často využívá tzv. kriminální podhoubí, které se přiživuje na pachatelích ekonomické trestné činnosti. Jsou to nejrůznější poradci a zprostředkovatelé služeb právních, ekonomických, finančních atp., kteří ulehčují nelegální ekonomické procesy za úhradu nebo provizi. Veškerá činnost zpravidla probíhá bez dokladů, porušování platných norem je považováno za přípustné v rámci přátelské úsluhy při využívání nedostatečných vnitřních kontrolních mechanismů. Citovaná zpráva IKSP hovoří o běžném poznatku, že zejména u bank se jeví snaha vyhnout se trestnímu stíhání vlastních zaměstnanců a řešit problém interní cestou při zachování dobré pověsti. Nejrůznější „poradci a zprostředkovatelé“ pak všech slabostí kontrolního systému maximálně využívají a zůstávají nepotrestáni.

Vysoká latentnost, přes veškerá zákonná ustanovení o oznamovací povinnosti a účinné lítosti, vycházející z toho, že okolí pachatele na podezřelé aktivity, porušování norem, vyplývající často z nedostatečné finanční situace, nereaguje a umožňuje tak rozvinutí trestné činnosti. K tomu přispívá naprostý nezájem a lhostejnost okolí, jakož i nenapravitelná důvěřivost obětí nebo uplatňování působivé reklamy. Zjištěné škody páchané touto trestnou činností jsou značné a náhrada zpravidla nenávratná. Naprosto však chybí jakákoliv



právní ochrana tzv. druhotně nebo nepřímě poškozených, jako jsou zaměstnanci, za něž nebylo odvedeno pojistné, zaměstnanci, kteří neobdrželi mzdu při falešných bankrotech a převodech finančního kapitálu, stádalové a členové různých fondů, kteří ztratili své vklady a podíly v důvěře vyšších zhodnocení atp. Jak bylo uvedeno, v německém trestním je na jejich ochranu výslovně pamatováno nejen v speciálních předpisech, ale i v samostatném trestním zákoníku.

Obsah připojených tabulek – převzatých z publikované výzkumné zprávy IKSP – svědčí o tom, že počet stíhaných i odsouzených osob v porovnání s pachateli majetkové kriminality je podstatně nižší. Tato zpráva hovoří o tom, že kupř. v r. 2002 činil podíl odsouzených osob za ekonomickou trestnou činnost 40%, kdežto u majetkových deliktů 64%. Otázka účinnosti ukládaných trestů není řešena ani u nás, ani v sousedních zemích. Výzkumná zpráva citovala výsledek ankety pracovníků orgánů činných v trestním řízení, kteří se ve většině vyjádřili, že současná praxe při ukládání trestů za hospodářskou trestnou činnost se jeví jako spíše či příliš mírná. Rovněž významný je i poznatek o poměrně vysokém počtu zproštění z obžaloby. Výzkumná zpráva uvádí, že v r. 2003 tomu tak bylo u trestného činu dle § 255 - 45 osob, dle § 256 - 21 osob, dle § 147 - 263 osob, dle § 148 - 135 osob. Tabulka č. 3 potvrzuje, že poměrně málo jsou ukládány vedlejší tresty, trest odnětí svobody s dohledem, veřejně prospěšné práce atp. I v německé literatuře se shledáváme s kritikou sankčního systému a tendencí uplatňování odklonů a tzv. principu oportunity. O výsledcích jsem však nemohl najít žádný věrohodný pramen k potvrzení změny sankčního systému.

Všechny tyto poznatky vedou k závěru, že celková problematika účinnosti trestněprávních norem v ekonomické oblasti musí být řešena komplexně, a nikoliv jen její některé veřejně kritizované úseky. Domnívám se, že celkového zlepšení lze dosáhnout – obdobně jako v jiných oblastech trestněprávní problematiky, kde jsou potřebné speciální znalosti a zkušenosti –

plynulou součinností zainteresovaných odborníků. V Německu jsou plynule pořádány „pracovní dny trestní justice“ za účasti odborníků z nejrůznějších kruhů, jejichž názory se pak odrazí v legislativní činnosti. V oblasti součinnosti kupř. v oblasti sexuální delikvence, se pravidelně konají konference za účasti právníků, psychiatrů, sexuologů, psychologů, sociologů atp. Předpokládám, že tato praxe by značně přispěla ke zlepšení současné situace. Stále navrhovaná specializace pracovníků trestní justice sama o sobě by podstatné zlepšení efektivity nemohla přinést. Ojedinelé publikace Ministerstva spravedlnosti ČR sice napomáhají zlepšení praxe, avšak náročnost celkové současné, a zejména budoucí situace, vyžaduje více.

## Seznam literatury

- Adler F. a kol.: *Criminology*, Forth Worth, N.Y. 1991
- Aleš J.: *Daňový únik*, Právo a podnikání 6/1998
- Balouch V.: *Finanční kriminalita*, IKSP, 2004
- Berckbauer F.: *Wirtschaftskriminalität und Staatsanwaltschaft*, Freiburg 1977
- Berka J.: *Trestný čin podvodu*, Trestní právo 10/2002
- Binding W.: *Hehrbuch des Gemeinen Deutschen Strafrecht* BT 1, sv. 1, 1902
- Cullen F. T. Maakestand W. J.: *Corporate Crime under Attack*, The Ford Printon Cas. Cincinnati, 1987
- Delmas-Marty M.: *Strafbarkeit und Strahftung multinatiobnaler Unternehmen in* Tiedemann K. Multinationale Unternehmen und Strafrecht, Köln 1997
- Dennecker F.: *Verantwortung und Steuerung von Unternehmen in der Marktwirtschaft*, JZ 18/1998
- Deruyck F.: *Probleme der Verfolgung und Ahnung von Verbandskriminalität im Deutschen und Belgischen Recht*, Strarechtswissenschaft 103/1991
- Dvořák V. a kol.: *Hospodářská kriminalita*, Operativně pátrací činnost krim. policie PA ČR 1995
- Gladyščev J.A. Golověv J.V.: *Otvěťstvěnnosť za prestuplenija v sfere predprinimatelstva*, N. Novgorod 1995
- Heinz W.: *Wirtschaftskriminalität in Kriminologiesges Wörterbuch*, K. Kaiser, Geidelberg, 1999
- Horroszowski P.: *Economic Special Oportunity Conduct and Crime*, Lexington, Toronte, 1980
- Jescheck H.H. Weigemd T.: *Lehrbuch des Strafrecht*, Berlin
- Kadeřábková D.: *Hospodářská trestná činnost a její projevy*, IKSP, 1999
- Kadeřábková D.: *Výskyt hospodářských kriminálních aktivit a popis rozdílů v její indikaci vnějším okolím po r. 1990*, IKSP 2001
- Kaiser G.: *Kriminologie*, Heidelberg, 1996
- Kankowska B.: *Odpowiedzialnoscz karna osob prawnych*, Panstwo i Pravo 51/1996
- Knap K. a kol.: *Ochrana práv a zájmů pđnikatelů v hospodářské soutěži*, Montanex, Ostrava, 1991
- Koničková K.: *Krácení daní není podvod*, Profit 6/1998
- Konrád Z a kol.: *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů tr. činů*, PA ČR, 1995

- Kosková J.: *Neoprávněné uplatňování odpočtu DPH*, Poradce 3/1998
- Koukal P.: *Banka a trestní řízení*, Právní praxe 2/1996
- Kozel J.: *Problémy konkurzního řízení a jejich řešení*, Linde, Praha, 2003
- Kratochvíl V. a kol.: *Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob*, Sborník MU Brno 272/2003
- Kratochvíl V. a kol.: *Sborník z mezinárodního semináře o hospodářské kriminalitě*, Sborník MU Brno 225/1999
- Kratochvíl V. a kol.: *Na cestě k evropskému trestnímu právu*, Kriminalistika 2/1999
- Kruglikov L.L.: *Posobije po ugovnomu pravu*, Moskva 1997
- Kuchta J.: *Konkurzní (úpadkové) tr. činy podle trestního zákona*, Sborník MU Brno 272/2003
- Kuchta J.: *Trestněprávní úprava daňových deliktů*, Daně 3/1997
- Lampe E.J.: *Wirtschaftsrecht in Handwörterbuch der Wirtschaftskriminalität*, Alberts, Stuttgart 1981
- Lebl K.: *Die Bundesweite Erfassung von Wirtschaftskriminalität nach eingetlichen Gesichtspunkten*, Freiburg 1984
- Lewis, Parker: *Strafbarkeit der juristischen Personen? Die Unternehmenstrafe in rechtspolitischer und strafrechtsdogmatischen Analysen*, Heidelberg, 2001
- Macek J.: *Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže*, C.H. Beck Praha 2000
- Matys K.: *Trestní zákon*, Orbis, Praha 1975
- Meinberg W.: *Geringsfähigkeiteinstellungen von Wirtschaftssachen*, Freiburg, 1985
- Murár M.: *Vývoj a struktura registrované kriminality v ČR*, PA ČR 2006
- Musil J.: *Počítačová kriminalita*, IKSP 2000
- Musil J.: *Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání v „Pocta O. Novotnému k 70. narozeninám“*, Kodex 1998
- Musil J.: *Trestní odpovědnost právnických osob, ano či ne?*, Trestní právo 7-8/2000
- Němec M.: *Organizovaný zločin*, Praha, 1995
- Novotný O. a kol.: *Trestní právo hmotné, učebnice - CODEX 1995*
- Novotný O. a kol.: *K otázkám hospodářského trestního práva*, Právní praxe 6/1997
- Novotný O. a kol.: *Finanční kriminalita a vybrané otázky její kontroly*, Bankovníctví 16/1998

- Novotný O. a kol.: *Kriminologie*, ASPI, 2004
- Příb J.: *Máme v ČR kvalitní podnikatelské prostředí?*, Hospodářská komora, Praha, 2002
- Púry F. a kol.: *Vybrané problémy dokazování tr. činnosti v bankovním sektoru a na kapitálovém trhu*, Bulletin advokacie 6-7/2000
- Púry F. a kol.: *K tr.činu zneužívání informací v obchodním styku spáchaného porušením zákazu konkurence*, Soudní rozhledny 10/1999
- Púry F. a kol.: *Ještě k odpovědnosti osob jednajících za právnické osoby*, Trestní právo 9/1996
- Púry F. a kol.: *K možnostem trestněprávního posouzení neodvedení daně, pojistného na zdr. pojištění a soc zabezpečení zaměstnavatelem za zaměstnance*, Právní rozhledny 5/1995
- Raban P.: *České obchodní právo, jeho stav a perspektivy*, Eurounion, 2002
- Reid S.T.: *Crime and Criminology*, Fort Worth, N.Y. 1991
- Růžička M.: *Majetkové delikty jako skutkové podstaty hospodářského trestního práva (nevěrná práva, podvod aj.)*, Sborník MU Brno 272/2003
- Sanchez Ulled M.-E.: *La responsabilité morale des personnes morales, champ d'application, conditions de mise en oeuvre, nanctions*, OCTOPUS 2000
- Scheinost M.: *Výzkum ekonomické kriminality*, IKSP 2004
- Smejkal V. a kol.: *Počítačové právo*, C.H. Beck 2001
- Sokol T.: *Posuzování ekonomické trestné činnosti*, Právní rádce 5/2001
- Sotolář A. a kol.: *Trestná činnost na českém kapitálovém trhu a v bankovní sféře*, Příručky MS ČR 5/1998
- Sutherland: *White Collar Crime*, New York, 1991
- Svašek M.: *Zneužívání informací v obchodním styku*, PA ČR, Praha, 2003
- Šámal P. a kol.: *Trestní zákon, komentář*, C. H. Beck 2004
- Šámal P. a kol.: *Podnikání a ekonomická kriminalita v ČR*, C.H. Beck 2001
- Šámal P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata i de lege ferenda v ČR*, sborník MU Brno 272/2002
- Špindler K.: *Ochrana obchodního tajemství*, Právní rádce 12/2001
- Teryngel J.: *Nad trestní odpovědností podnikatele*, ORAC Praha, 1998
- Vladimirov V. A.: *Otvěstvěnnost' za koristryje prestuplenija i posjagatělstva*, Moskva 1986
- Wells G.: *Corporations and Criminal Responsibility*, Oxford 1993
- Wessels, Hillenkamp: *Strafrescht*, Müller, Heidelberg 1999

- Zederer F.: *Strafbarkeit der juristischen Personen, Verpflichtung nad dem ER Recht und Stand der Umsetzung in Österreich*, in MU Brno 272/2003
- Zederer F.: *Strafrecht juristischen Personen. Grundzüge einer Regelung in Österreich*, ÖZJ 630/2001
- Šárnal P.: *Osnova trestního zákoníku*, C.H.Beck 2006
- Kaiser G.: *Kriminologische Wörterbuch*, 3 Aufl. Müller Heidelberg 1993
- Kühl K.: *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Aufl. Valen München 2000
- Baláž P.: *Trestné právo hmotné, Všeobecná a osobitná časť*, Iura Edition 2001